

ОГЛЯД РЕГІОНУ

ADASTRA

**АВСТРАЛІЯ
НОВА ЗЕЛАНДІЯ
ОКЕАНІЯ**

АВСТРАЛІЯ
НОВА ЗЕЛАНДІЯ
ОКЕАНІЯ

АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ ЦЕНТРУ, 2022

МІСЦЕ АВСТРАЛІЇ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

2021

«Протягом перших років заселення європейцями наша географія здавалася тягарем. Сьогодні, я думаю, ми усвідомлюємо, що вона виявилася великим благословенням». Ці слова були сказані прем'єр-міністром Австралії Скоттом Моррісоном у червні 2019 р. у Сідней, напередодні саміту G20. Географічне положення Австралії разом з її непростю історією обумовили особливу роль, котру сьогодні посідає ця країна на світовій політичній шахівниці. Про основні напрями зовнішньої політики Австралії, виклики, котрі стоять перед нею, та перспективи щодо її регіонального лідерства читайте у даному матеріалі.

За формою правління Австралія – конституційна монархія, у якій главою держави де-юре є британська королева. Навіть сам титул Єлизавети II в країні звучить як Королева Австралії, а не Сполученого Королівства. Відносини колишнього домініону Великої Британії зі своєю метрополією є унікальними. З одного боку, Австралія проводить власну внутрішню та зовнішню політику, є активним членом G-20, посідає 14 місце у світі за рівнем номінального ВВП, тобто абсолютно не залежить від Лондона. З іншого боку, Австралія – найбільший і найвіддаленіший член Британської Співдружності, чие населення не підтримує скасування монархії.

Коли в 1999 р. відбувся останній в історії Австралії референдум щодо перегляду форми правління, 55% її громадян висловилися проти відмови від монархії, віддавши шану традиціям. Сьогодні ж британська королева має право призначати в Австралії генерал-губернатора як свого представника, котрий, однак, здійснює лише номінальні функції: підписує прийняті парламентом закони, затверджує кандидатури міністрів і суддів, призначає за поданням уряду послів тощо . Насправді ж внутрішня політика здійснюється прем'єр-міністром – головою федерального уряду, яким стає лідер партії, що займає найбільшу кількість місць у парламенті.

Той факт, що Австралія – мирна держава з без'ядерним статусом, не заважає їй відігравати провідну роль у загальносвітових процесах. Ключовими пріоритетами зовнішньої політики Канберри є забезпечення миру та стабільності в Океанії, що вважається запорукою безпеки самої Австралії, підтримка вільної торгівлі на світовому ринку, протидія глобальному тероризму й конфліктам. Так, країна брала участь у миротворчих операціях у Тонго, Ірані, Іраку, Сомалі, Руанді, Косово.

Прем'єр-міністри Австралії Скотт Моррісон та Сполученого Королівства Борис Джонсон, Червень 2021. Henry Nicholls/Reuters

Однією з найважливіших ініціатив з безпекової політики, до яких залучена Австралія, є так званий Чотиристоронній діалог з безпеки (The Quad). Це – стратегічний діалог між Японією, Австралією, США та Індією, ініційований у 2007 р. японський прем'єром Сіндзо Абе, що ставить на меті обговорення й вирішення проблем, які становлять спільну загрозу для чотирьох країн. З 2017 р. ініціатива спрямована на створення вільного та інклюзивного простору в Індо-Тихоокеанському регіоні (ІТР), що насамперед передбачає протидію «китайській загрози», боротьбу з природними лихами та співпрацю у сферах досягнення свободи торгівлі, верховенства права й свободи мореплавства. Так, в листопаді минулого року члени партнерства провели в Аравійському морі військові навчання Malabar, спрямовані на координацію морських і повітряних сил чотирьох держав у випадку воєнних дій в Індійському океані.

Австралія брала активну участь у багатьох антитерористичних операціях НАТО, включно з інтервенцією коаліції під час воєнного конфлікту в Афганістані, територію якого австралійські військові полишили на початку червня 2021 р. За останні кілька місяців країна стала одним із акторів, котрі роблять найбільший внесок в ініціативу COVAX. До середини 2022 р. уряд Скота Моррісона, лідера Ліберальної партії Австралії, планує надати 15 млн доз вакцини Східному Тимору та країнам Океанії. Іншими країнами АТР, котрим Австралія допомагає боротися з COVID-19 та його наслідками, надсилаючи медикаменти й необхідне обладнання, стали Індонезія, Папуа – Нова Гвінея, Фіджі.

Між США та КНР

Найбільшим торговельним партнером Австралії протягом багатьох років була й залишається КНР, у той час як місце її ключового стратегічного партнера займають Сполучені Штати. Із часів ліберального уряду Джона Говарда на початку 2000-х австралійське керівництво дотримувалося позиції, що йому не варто обирати між США та КНР, «своєю географією та історією», а натомість необхідно розвивати дружні відносини з обома державами. Однак сьгоднішні реалії, у яких проявляється дедалі більше прагнення КНР впливати на внутрішню політику Австралії, демонструють, що її керівництву необхідно змінювати цей підхід.

США стали головним стратегічним партнером Австралії в 1951 р., коли дві держави разом із Новою Зеландією уклали Тихоокеанський пакт безпеки, або ж АНЗЮС. Формально союз проіснував до 1977 р. (у 1955-1977 рр. – у рамках договору СЕАТО). Однак і через 40 років після розпаду блоку співробітництво між США та Австралією у військовій сфері залишається інтенсивним. Австралія брала участь в усіх основних воєнних операціях, ініційованих Сполученими Штатами, як-от війна у В'єтнамі, Кореї, Іраку та Афганістані, стала однією із перших країн, що отримали статус Основного союзника США поза НАТО, що гарантує їй військову допомогу у випадку нападу третьої держави.

Крім цього, Австралія співпрацює зі США у сфері зовнішньої розвідки та є членом розвідувального альянсу Five Eyes, до якого також входять Велика Британія, Канаду та Нова Зеландія. Вважається, що це найуспішніша світова розвідувальна організація. У рамках альянсу Австралія займається збором інформації в Південній і Східній Азії та Океанії, у тому числі щодо порушення прав людини Комуністичною партією Китаю.

У «Білій книзі» 2016 року – стратегії національної оборони Австралії – зазначалося, що Канберра буде «розширювати та поглиблювати союз зі Сполученими Штатами, визнаючи їхню визначальну роль з підтримки безпеки в нашому регіоні». Сьогодні близько 60% усіх витрат Австралії на оборону припадають на закупівлю зброї та обладнання із США. Канберра та Вашингтон проводять спільні військові навчання, найбільш масштабними з яких є Talisman Saber, що проводяться кожні 2 роки поблизу північного та центрального узбережжя країни-материка.

Австралійські військові під час навчань Talisman Saber, Липень 2017. Jason Reed/Reuters

Таке інтенсивне співробітництво між Австралією та США обумовлюється не лише спільними ліберальними цінностями, що поділяють дві демократії. Для Австралії союзництво із США, державою, котра щороку асигнує понад 700 млрд доларів свого бюджету на оборону, є гарантією стабільності та безпеки в південно-східній частині ІТР. Окрім КНР, яка дедалі більше посилює свій вплив на країни Океанії, потенційним джерелом загрози, з точки зору Канберри, можуть бути азійські держави, у яких діють терористичні групи. Зокрема, небезпідставним є побоювання щодо бойовиків Ісламської Держави, котрі 3 роки тому організували теракти в Індонезії й можуть радикалізуватися та підтримувати ісламістські настрої в регіоні. Занепокоєння викликає і ядерна загроза з боку КНДР.

Окремий парадокс полягає в тому, що Австралія поділяє американський погляд на КНР як на джерело загрози як у безпековій, так й у сфері міжнародної торгівлі (до головних претензій тут можна віднести нечесну конкуренцію, порушення інтелектуального права, штучну девальвацію юаня), однак у той же час продовжує активно імпортувати китайські товари. Та ж «Біла книга» визначає Східнокитайське та Південнокитайське моря як території, де може відбутися конфлікт між США та КНР. Австралійсько-китайські економічні зв'язки залишаються тісними: у 2015 р. між країнами вступила в силу Угоду про вільну торгівлю, а близько 40% австралійського експорту припадає на КНР. Економічне зростання Китаю збільшило його попит на австралійську залізну руду, вугілля та мінеральні ресурси. Сьогодні Австралія залежна від торгівлі з Китаєм й зазнає

збитків у випадку погіршення з ним відносин. Наприклад, коли Пекін застосовує санкції проти австралійського експорту.

Особливе занепокоєння в австралійського уряду викликає той факт, що КНР намагається вплинути на громадськість Австралії через неофіційні канали: фінансує дослідницькі інститути, котрі дотримуються пропекінських поглядів, підтримує китайськомовні локальні ЗМІ та громадські організації, засновані мігрантами з КНР, які поширюють в країні «китайський» наратив, фінансує австралійські політичні партії, наприклад Лейбористську партію, та здійснює інші спроби змінити громадську думку в Австралії щодо Китаю. Подібні дії сприймаються Канберрою за незаконні маніпуляції.

Більше того, за останні 2 роки Австралія пережила кілька кібератак: у лютому 2019 р. від них постраждав парламент країни та основні партії, а в березні цього року атак зазнав парламент штату Західна Австралія. На думку австралійського уряду, за нападами стоїть саме КНР. Після того як у 2018 р. уряд Австралії заборонив китайській компанії Huawei розбудовувати мережу 5G на своїй території та просунув нові закони, що обмежують іноземне втручання у внутрішню політику країни, відносини між КНР та Австралією стали напруженими. Минулого року уряд Китаю заборонив імпорт австралійської пшениці, ячменю та багатьох інших товарів. Зі свого боку, Австралія засуджувала КНР за бездіяльність на початку пандемії коронавірусу, гакерські атаки на Microsoft й розірвала угоди, укладені в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях».

Загострення австралійсько-китайських відносин є очевидним наслідком політики Сі Цзіньпіна щодо Австралії та, що більш важливо, відображенням американської позиції щодо КПК. Вочевидь, у ситуації поглиблення глобальної конфронтації між США та КНР, де союзники Вашингтона стають полем бою між двома наддержавами, Австралії не залишається нічого іншого, як відійти від політики балансування й підтримати американців. Як наслідок, Канберра буде дедалі більше дистанціюватися від Пекіна й переорієнтовувати свою економіку на ринки інших регіональних держав, зокрема країн АСЕАН.

Регіональна політика

Якщо глобальний вектор діяльності Канберри зосереджений на вибудовуванні нової конфігурації відносин із Китаєм з огляду на позицію США – процес, результат якого наразі важко передбачити, – то взаємодія із найближчими сусідами залишається для Австралії традиційним і стабільним напрямком зовнішньої політики. Найбільш тісні відносини держава-материк зберігає з країнами так званої Австралазії – географічного регіону, котрий включає Австралію, Нову Зеландію, Нову Гвінею та прилеглі до них тихоокеанські острови.

Нова Зеландія та Австралія мають багато спільного: обидві країни є колишніми британськими домініонами, конституційними монархіями, а їхні демократії засновані на вестмінстерській парламентській системі. Усі тарифи та квоти в двосторонній торгівлі були зняті ще в 1990-х рр., австралійці та новозеландці можуть вільно подорожувати, займатися бізнесом та працювати в Новій Зеландії та Австралії відповідно. Іншими важливими економічними партнерами Канберри є Південна Корея, Японія, Велика Британія та Тайвань.

Крім того, досить інтенсивним є партнерство Австралії з АСЕАН. Країна є членом Регіонального форуму АСЕАН, у рамках якого держави регіону співпрацюють у сферах боротьби з тероризмом, забезпечення свободи мореплавства, нерозповсюдження зброї та протидії транскордонній злочинності. Протягом 2009-2021 рр. реалізовувалася Програма з розвитку співробітництва Австралія-АСЕАН, що ставила на меті розширення торгівлі між країнами, успішну кооперацію у сферах науки, політики та навколишнього середовища.

Однак варто зазначити, що відносини Австралії з деякими членами АСЕАН ще зовсім донедавна були прохолодними. Так, за сприяння ООН Австралія відіграла провідну роль у здобутті незалежності від Індонезії Східним Тимором у 1999 р., куди вона надіслала миротворчий контингент. Унаслідок цих подій відносини Джакарти та Канберри набули досить напруженого характеру. Через 20 років після цих подій, хоча Індонезія і є важливим економічним партнером Австралії, історичні непорозуміння продовжують негативно впливати на стан взаємодії двох країн.

Зокрема, непорозуміння між сусідами мало місце у грудні 2017 р., коли Австралія слідом за своїм союзником США визнали Єрусалим неподільною столицею Ізраїлю, перенісши тоді свої посольства з Тель-Авіва. Це рішення викликало незадоволення в мусульманських країнах, у тому числі в Індонезії. З іншого боку, індонезійці все ще пам'ятають про 2013 р., коли австралійські спецслужби прослуховували їхнього президента.

Політика щодо острівних держав Тихого океану

Для Канберри країни південно-західної Океанії – це так зване «близьке зарубіжжя», яке становить природню сферу австралійського впливу. Водночас це досить нестабільний регіон, жителі котрого постійно потерпають від стихійних лих, нестачі продовольства, проблем з інфраструктурою, рідше – від збройних конфліктів. Бажання Австралії підтримувати стабільність в Океанії відображається в її значних інвестиціях в острівні тихоокеанські країни. Більше того, Австралія, ініціювала дві миротворчі операції в регіоні: у 1999 р. у Східному Тиморі та у 2003 р. на Соломонових островах.

Візит Скотта Моррісона на Фіджі. Січень 2019. ЕРА

Стратегія Австралії в Океанії, так звана Pacific Step-Up Policy, котра є одним із зовнішньополітичних пріоритетів країни, передбачає постійне поглиблення партнерства з тихоокеанськими країнами. Під час свого візиту до Вануату та Фіджі у січні 2019 р. прем'єр-міністр Моррісон оголосив про те, що Канберра збільшуватиме свої інвестиції в Океанію. Сюди варто віднести й реконструкцію морської бази Папуа – Нової Гвінеї на острові Манус, і відбудову табору для тренування миротворців та для біженців на Фіджі, і створення в серпні 2019 р. Австралійського фонду фінансування інфраструктури в Тихому океані (AIFFP).

Політика Канберри в Океанії є насамперед прагматичною: надаючи допомогу тихоокеанським країнам і встановлюючи таким чином добросусідські стосунки з ними, вона піднімає серед них свій рівень авторитету й отримує нові шляхи для розвитку свого економічного потенціалу.

Висновки

На початку століття Австралія не була могутнім гравцем на міжнародній політичній арені, однак, як бачимо, в останні роки вона дедалі більше заявляє про себе як про важливого актора в питанні підтримки глобальної безпеки. Географічне положення країни та історичні союзницькі зв'язки позитивно впливають на її здатність поширювати свій вплив.

Австралія як колишня колонія Британської імперії має тісні культурні зв'язки із західною цивілізацією, через що її політична система та м'яка сила є привабливими для сусідніх країн. З іншого боку, той факт, що Австралія знаходиться в одному регіоні з державами Океанії, сприяє її торговельно-економічному співробітництву з ними та обумовлює її прагнення відігравати провідну роль у підтримці стабільності й миру на островах.

На глобальному рівні Канберра наразі опинилася посеред поля протистояння між колективним Заходом (насамперед США) та КНР, що спонукає її згорнути свою тривалу політику балансування між цими полюсами сили та більш відкрито стати на бік свого американського союзника. Цьому сприяє і конфронтаційна політика самого Пекіна по відношенню до Австралії, тож найближчими роками вона намагатиметься переорієнтувати свою поки залежну від Китаю політику на інші ринки, зокрема на АСЕАН.

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ: ВІД ВИТОКІВ ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

2022

Нова Зеландія – острівна країна, розташована на півдні Тихого океану. Географічна віддаленість від світових «гарячих точок» та центрів зіткнення інтересів інших держав істотним чином вплинула на формування її особливої політики у сфері національної безпеки.

Характерною її рисою є те, що країна намагається знайти баланс між невтягуванням у вузли протиріч та участю у формуванні простору безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Водночас Нова Зеландія досить автономно веде себе на міжнародній арені, не бажаючи повністю наслідувати політику таких її англо-саксонських союзників, як США та Австралія, що викликає їхню неоднозначну реакцію.

Сучасні процеси, що відбуваються в регіоні, зокрема протистояння між США та КНР, уже мають відчутний вплив на інтереси Веллінгтона. Окрім цього, країна починає все більше перейматися протидією кіберзагрозам, захистом морських рубежів та питанням боротьби з тероризмом. Які ще безпекові пріоритети стоять перед Новою Зеландією та як країна реалізовує свою політику у цій сфері, говоримо далі.

Еволюція безпекової політики Нової Зеландії і без'ядерний статус

Після отримання Новою Зеландією незалежності від Великої Британії в 1947 році безпекова політика країни формувалася переважно під впливом післявоєнних трансформаційних процесів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та інтересів Вашингтона й Лондона. Веллінгтон активно долучився до військових акцій союзників, зокрема до боротьби з воєнізованим крилом комуністичної партії Малайзії та надіслав своїх солдатів до складу міжнародної коаліції під керівництвом США в часи Корейської війни. Також важливим моментом стало приєднання Нової Зеландії до мережі регіональних військових альянсів та угод про співробітництво у сфері безпеки. Вони створювалися за ініціативи Сполучених Штатів і Великої Британії для захисту своїх регіональних інтересів, протидії поширенню комунізму шляхом посилення спільних військових можливостей союзників.

У межах цього процесу Нова Зеландія у 1951 році приєдналася до військово-політичного альянсу ANZUS, який започаткував тісне військово-співробітництво між Вашингтоном, Канберрою та Веллінгтоном. Держава також долучилася до Манільського пакту, що створив організацію СЕАТО в 1955 році, об'єднавши

Великобританію, Францію, США разом із їхніми союзниками в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (у 1977 припинив існування). Важливою була участь Нової Зеландії в системі союзів під патронатом Великої Британії, яка не полишала бажань зберегти свій вплив на просторах Тихого океану. Веллінгтон у 1971 році став членом альянсу ANZUK, який свого часу навіть називали мініНАТО.

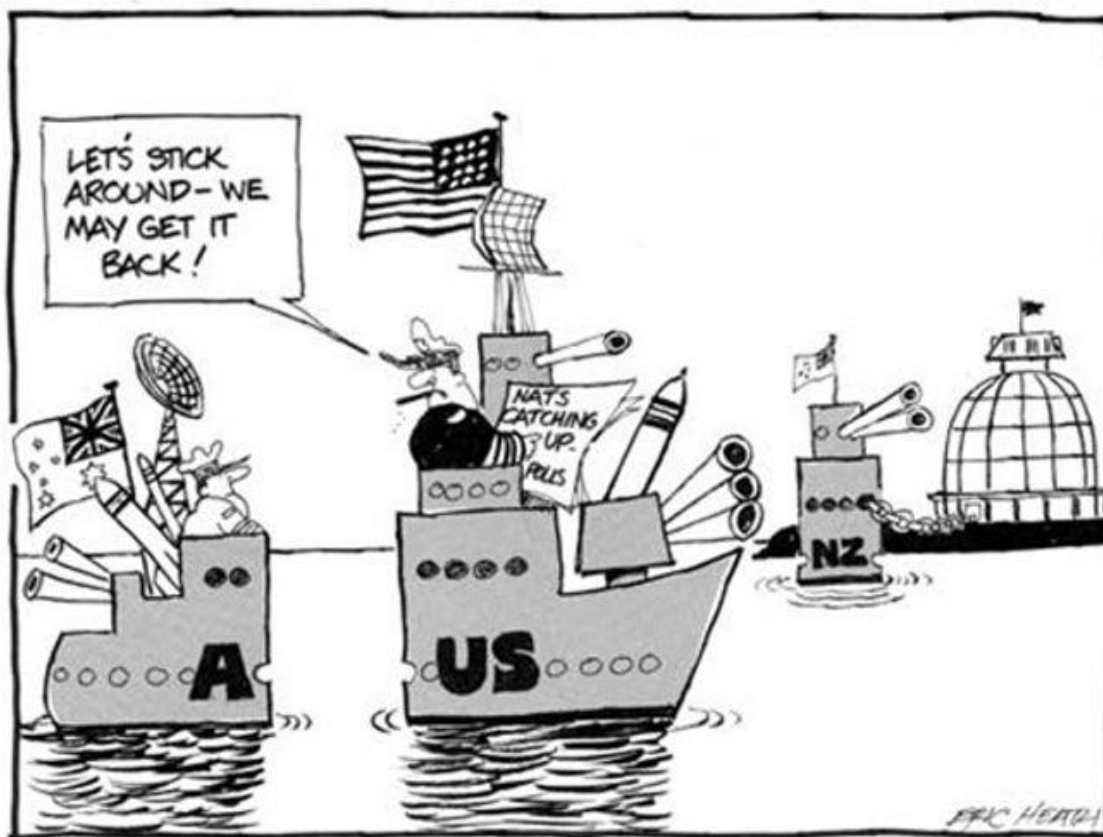
Крім цього, у тому ж році країна приєдналася до пакету угод про співробітництво у сфері безпеки під назвою «П'ятисторонні оборонні угоди» (Five Power Defence Agreements). Ця угода об'єднувала між собою Нову Зеландію, Австралію, Велику Британію, Малайзію та Сінгапур і передбачала спільні консультації щодо питань регіональної безпеки, організацію військових навчань та координацію безпекових політик країн. «П'ятисторонні оборонні угоди» діють і сьогодні, вони є важливою складовою військового співробітництва Нової Зеландії з Куала-Лумпуром та Сінгапуром.

Варто також згадати відомий альянс з координації розвідувальної діяльності «П'ять очей» (Five Eyes) між Австралією, США, Новою Зеландією, Великобританією та Канадою, який сформувався ще в період Другої світової та продовжує діяти дотепер. У рамках цього блоку Нова Зеландія разом із Австралією відіграють ключову роль у постачанні іншим союзникам розвідувальної інформації, пов'язаної з Тихоокеанським регіоном.

Загалом, до початку 1970-х років політика безпеки Нової Зеландії детермінувалася інтересами її англо-саксонських союзників, які бажали закріпити свої позиції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні після Другої світової війни. Країна приєдналася до розгалуженої системи альянсів, оборонних угод Великобританії та США, створених з метою протистояння поширенню комунізму в регіоні. В рамках цих організацій Веллінгтон значно розвинув оборонне співробітництво з Вашингтоном, Лондоном та Канберрою, посилив свій військовий потенціал. Проте через відсутність узгодження інтересів між членами альянсів, домінуванням амбіцій США та Британії, Нова Зеландія де-факто не була рівноправним партнером в цих об'єднаннях.

Домінантна роль США та Сполученого Королівства в оборонних союзах, використання цих союзів у власних геополітичних цілях, ігнорування інтересів інших учасників альянсів з часом підштовхнули Нову Зеландію обрати більш незалежний курс у безпековій політиці. Уряд держави, зокрема, не виявляв бажання активно підтримувати витратні та масштабні військові операції союзників. Наприклад, рішення про надання військової допомоги США у В'єтнамській війні в 1960-х роках було дуже непопулярним серед населення Нової Зеландії, а сам Веллінгтон неохоче погодився підтримати амбіції свого союзника в Індокитаї. Це стало першим проявом охолодження відносин між Новою Зеландією та її партнерами.

Іншим фактором, який прискорив процес трансформації політики безпеки Нової Зеландії до більш незалежної стало значне обурення населення держави випробуванням ядерної зброї на островах Тихого океану. Так, прем'єр-міністр Норман Кірк (1972-1974) обрушив жорстку критику на ядерні випробування Франції на тихоокеанських атолах на початку 1970 року. Хоча тести проводилися далеко від Нової Зеландії, вони викликали сильні переживання у Веллінгтоні стосовно погіршення екологічної ситуації в Тихому океані. Уряд не бажав перетворення регіону на «радіаційну пустелю» й почав робити перші кроки з реалізації своєї довгострокової (а нині вже центральної) політики нерозповсюдження ядерної зброї.

Карикатура Еріка Хіта на відсутність цілісності в блоці АНЗЮС з огляду на особливу позицію Нової Зеландії

Кульмінацією цього процесу стало оголошення Нової Зеландії без'ядерною зоною в 1984 році. Це призвело до загострення відносин із Вашингтоном, оскільки Веллінгтон наклав заборону на прохід суден із ядерними силовими установками або ядерною зброєю своїми територіальними водами. Це рішення було закріплене Актом про проголошення без'ядерного статусу Нової Зеландії та режиму контролю над озброєннями в 1987 році.

Крім цього, країна приєдналася до договору Раротонга 1985 року, який проголошував створення Південнотихоокеанської без'ядерної зони. США сприйняли такі дії Веллінгтона як недружні та призупинили виконання своїх зобов'язань щодо Нової Зеландії за договором ANZUS. Вашингтон почав розглядати острівну державу як «другорядного» союзника, порівняно з тією ж Австралією. З того часу питання без'ядерного статусу країни залишається каменем спотикання у відносинах Веллінгтона та США.

Курс на миротворчість

Проте «ядерна суперечка» не призвела до цілковитого розколу у відносинах між Новою Зеландією та її союзниками. Після завершення Холодної війни Веллінгтон підтримав зусилля американської коаліції у війні в Перській затоці, інтервенцію в Сомалі, а також долучився до Війни проти тероризму Джорджа Буша-молодшого після терактів 11 вересня 2001 року, в тому числі надіславши свої війська до Афганістану в складі Міжнародних сил сприяння безпеці (ISAF), які перебували там аж до повного виведення наприкінці літа 2021 року.

У 90-х роках Нова Зеландія активізувала свою міжнародну діяльність з підтримання миру та безпеки. Зокрема, Веллінгтон разом із Канберрою долучився до миротворчого процесу на острові Бугенвіль у 1998 р., де відбувалися масштабні зіткнення між представниками уряду Папуа-Нової Гвінеї та місцевими сепаратистами. Нова Зеландія приєдналася до зусиль зі встановлення миру на території Східного Тимору в 1999 році після сутичок між прихильниками та противниками його незалежності: тут новозеландські військові знову тісно співпрацювали з австралійськими.

Веллінгтон також надав широку підтримку австралійській коаліції зі встановлення правопорядку на Соломонових Островах (RAMSI), яка була сформована на прохання уряду цієї країни у 2003 році. Співробітництво з Австралією у сфері кризового менеджменту істотно поліпшило відносини між країнами та зробило Канберру одним з основних регіональних союзників Веллінгтона. Нова Зеландія продовжувала акцентувати увагу як на регіональних, так і на глобальних безпекових питаннях, зокрема долучившись до коаліції проти ІДІЛ у 2014 році.

Таким чином, політика безпеки острівної держави пережила серію трансформацій під впливом як регіональних, так і глобальних процесів у міжнародних відносинах. Нова Зеландія поступово відходила від практики задоволення регіональних інтересів Сполучених Штатів та Великобританії і почала формувати власні цілі, не побоюючись втягнення в суперечки зі своїми союзниками. Проте Веллінгтон не відокремився від англо-саксонського світу, він лише зробив свій підхід більш самостійним. Загалом же уряд Нової Зеландії зацікавлений у підтримці союзницьких відносин з цими країнами для підтримання регіональної стабільності.

Сучасні безпекові пріоритети Веллінгтона

На сьогодні уряд Нової Зеландії намагається розробити комплексний підхід до формування політики безпеки для того, аби якнайширше врахувати свої як регіональні, так і глобальні інтереси. Важливу роль у формуванні цієї політики відіграє вплив глобалізаційних процесів, які створюють нову реальність для країни, актуалізують велику кількість загроз і спонукають до співробітництва з партнерами.

Військовослужбовці ВМС Нової Зеландії на урочистому заході, присвяченому Австралійському та новозеландському армійському корпусу (АНЗАК), 2011 р. U.S. Department of Defence

Саме налагодження продуктивного регіонального співробітництва у сфері оборони є одним із ключових завдань безпекової політики Веллінгтона. Традиційно найбільшим та найближчим союзником країни залишається Австралія, з якою Нова Зеландія веде стратегічний діалог і продовжує співпрацювати в оборонній сфері. Крім цього, держави зберегли між собою зобов'язання за договором ANZUS, які, зокрема, передбачають взаємний захист одна одної в разі нападу третьої країни. Хоча Сполучені Штати так і не поновили

свої зобов'язання стосовно Нової Зеландії в рамках ANZUS, їхня позиція не скасовує дію договору в цілому.

Нова Зеландія і далі співпрацює з Малайзією, Сінгапуром, Австралією та Британією в рамках вищезгаданої системи угод «Five Powers Defence Arrangements». 18 жовтня 2021 року відбулася зустріч міністрів оборони вищезгаданих країн з нагоди 50-річчя зі створення цього формату безпекового співробітництва. Глави оборонних відомств країн-союзників підтвердили важливість цих домовленостей для взаємного розвитку своїх оборонних потенціалів. Крім цього, у рамках партнерства були проведені спільні навчання Exercise Bersama Gold 2021 із залученням військовослужбовців цих держав.

Важливою складовою регіональної політики безпеки Нової Зеландії є активний розвиток відносин з АСЕАН. Держава є членом Регіонального форуму АСЕАН, до якого входять 10 країн-членів Організації та інші 17 держав Азійсько-Тихоокеанського регіону. У межах форуму проводяться постійні консультації з питань безпеки, обговорюються проблеми та перспективи застосування превентивної дипломатії, боротьби з тероризмом, транснаціональної злочинності. Нова Зеландія надає значну увагу проблемам морської безпеки, роззброєння та протидії терористичній діяльності. Міністр оборони країни також бере участь у розширеному форматі зустрічей глав військових відомств членів АСЕАН, до якого долучаються найважливіші регіональні партнери організації.

Східноазійській саміт АСЕАН у Банкоці, 2019 р. Ministry of Foreign Affairs & Trade of New Zealand

Нова Зеландія також продовжує підтримувати поліцейські та моніторингові місії до різних держав Азійсько-Тихоокеанського регіону в рамках миротворчої діяльності, більшість із яких вона проводить спільно з Австралією. Так, зокрема продовжують діяти поліцейські місії Нової Зеландії в Бугенвілі, на Соломонових Островах, Східному Тиморі та Тонга. Метою таких контингентів є як підтримка правопорядку, так і підготовка та навчання місцевих поліцейських підрозділів для більш ефективного виконання ними своїх обов'язків. Веллінгтон прагне взяти на себе більшу відповідальність за підтримку стабільності та миру у своєму регіоні та, загалом, збільшити швидкість реагування на кризові ситуації.

Важливим у цьому контексті є участь Нової Зеландії у Форумі тихоокеанських островів, який слугує платформою для взаємних консультацій між державами Океанії, зокрема з питань безпеки. Для активізації співробітництва з острівними державами Веллінгтон приєднався до регіональної декларації з безпеки, прийнятої в рамках цього форуму 2018 року. Також важливою новозеландською ініціативою є створення Тихоокеанського фонду безпеки, кошти з якого виділяються на підтримку стабільності в острівних державах шляхом організації різноманітних тренувань за посередництва збройних сил Нової Зеландії.

Велику увагу Веллінгтон приділяє підтриманню безпеки в межах своїх територіальних вод та виключної економічної зони, яка простягається на відстань 200 миль від узбережжя островів. Захист морських ресурсів і регуляція економічної діяльності у своїй виключній економічній зоні має неабияке значення для Нової Зеландії, тому що вона отримує значні прибутки від економічної діяльності на морях, – близько 4 млрд доларів за показниками 2013 року. Крім цього, крізь територіальні води Нової Зеландії проходить величезна мережа комунікаційних кабелів, через які здійснюється передача інформації між Австралією, США та іншими країнами. Важливим є також захист від незаконної контрабандистської діяльності та допомога постраждалим від надзвичайних ситуацій, які трапляються в регіоні доволі часто.

Для реалізації своїх безпекових інтересів на морі урядом Нової Зеландії у 2020 році була розроблена Стратегія морської безпеки, яка є комплексним документом, що пропонує ефективні заходи та принципи реалізації інтересів держави в морському просторі. У рамках стратегії виділяють основні сучасні загрози морській безпеці країни: контрабанду наркотиків, забруднення океану, піратство, незаконне використання природних ресурсів, нелегальну міграцію через море. Боротьба з ними передбачає покращення моніторингових можливостей берегової охорони, зокрема збільшення кількості її підрозділів, використання розвідувальних літаків для пошуку порушників тощо.

Наголошуюється і на активізації співробітництва з регіональними партнерами в цій сфері, зокрема з Австралією.

Виступ прем'єр-міністерки Нової Зеландії Джасінди Ардерн в ООН, 2018 рік. UN Photo

Протидія тероризму та кібербезпека також є пріоритетами сучасної безпекової політики Веллінгтона. Незважаючи на те, що Нова Зеландія є віддаленою від інших країн та має високий рівень соціального забезпечення, проблема боротьби з тероризмом торкнулася її безпосередньо. 15 березня 2019 року у двох мечетях у місті Крайстчерч відбувся кривавий теракт, під час якого загинуло 51 особа. Ця подія набула широкого розголосу по всьому світу, зокрема через те, що терорист записував свої дії на відео.

Уряд Нової Зеландії не залишився осторонь і вже 15 травня того ж року за ініціатииви прем'єр-міністерки Джасінди Ардерн та президента Франції Еммануеля Макрона була створена ініціатиива «Christchurch Call», яка об'єднує зусилля держав з протидії поширенню екстремістського та терористичного контенту соцмережами, засобами масової інформації та в інтернеті загалом. До цієї ініціатииви вже приєдналося 55 країн і вона значно сприяє посиленню контртерористичного співробітництва між Новою Зеландією та іншими державами.

У зв'язку з цим терактом на порядок денний також було висунуто питання кібербезпеки. Зокрема, у рамках Урядового бюро із захисту комунікацій був створений Національний центр кібербезпеки, який безпосередньо займається протидією та попередженням кібертероризму й кібершахрайства на національному рівні, а також вживає заходів щодо підвищення захисту новозеландської мережі від загроз такого характеру. Крім цього, у 2019 році була опублікована Національна стратегія кібербезпеки, в якій пояснюються основні принципи реалізації захисту Нової Зеландії від [CB1] високотехнологічних загроз. У цій стратегії, зокрема, наголошується не тільки на важливості забезпечення захисту даних і попередження кіберзагроз, а й також на необхідності підвищити обізнаність громадян про такі небезпеки та розвивати взаємодію з іншими державами в цій сфері.

Нові реалії для Нової Зеландії

Наразі безпекова політика Нової Зеландії розвивається під впливом трансформаційних процесів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, які створюють багато нових викликів та суперечливих питань для цієї острівної держави. Найважливішим з них є загострення протистояння між Сполученими Штатами та Китаєм, навколо якого Америка намагається згуртувати своїх англо-саксонських союзників. Крім цього, Пекін має потенційні можливості розширення впливу за межі Південно-Східної Азії, а отже зачіпає інтереси Веллінгтона.

Новозеландський уряд, на відміну від своїх англо-саксонських союзників, не виставляє претензій до Пекіна, й традиційно намагається підтримувати стабільні, передбачувані відносини з КНР. Нова Зеландія стала першою державою з «англосфери», яка підписала угоду про вільну торгівлю з Китаєм, і тепер Піднебесна є одним із найбільших торгових партнерів країни. Веллінгтон намагається підтримувати прагматичні відносини з Пекіном, не наслідуючи жорстку антикитайську риторику його партнерів, зокрема США.

Крім цього, Нова Зеландія виступала проти окремих ініціатив, які висували Австралія, США та Британія. Так, міністерка закордонних справ Наная Махута заявила про небажання використовувати можливості альянсу «П'ять очей» для отримання розвідувальних даних про факти порушення прав людини в КНР. За її словами, це робить компетенцію організації «надто широкою», та може нашкодити відносинам між Пекіном та Веллінгтоном, які міністерка бажає бачити стабільними та безконфліктними.

Міністерка закордонних справ Нової Зеландії Наная Магута, 2021 р. Hagen Hopkins/Getty Images

Уряд Нової Зеландії, однак, не є байдужим до проблеми порушення прав людини в Китаї. У 2020 році країна призупинила дію взаємної угоди про екстрадицію з Гонконгом, оскільки Китай прийняв закон про попередження заворушень у цьому особливому адміністративному районі. Це викликало обурення з боку уряду КНР, який розцінив дії Нової Зеландії як втручання у його внутрішні справи. Бажання балансувати між підтримкою стабільних економічних відносин з Китаєм та критикою авторитарних дій Пекіна ставить Веллінгтон у складне положення. Погіршення відносин з Китаєм становитиме неабияку загрозу економічним інтересам новозеландців.

Сенсаційним для Нової Зеландії стало створення у вересні 2021 року військово-політичного об'єднання AUKUS між Австралією, Великою Британією та США. Ця подія засвідчила про повернення «епохи альянсів» у регіоні під керівництвом США, як це було після завершення Другої світової війни з блоками ANZUS та SEATO. Крім цього, яскраво виражене антикитайське спрямування цієї структури викликало побоювання про зміщення акцентів американсько-китайського протистояння у військово-політичну складову. Водночас про створення AUKUS уряд Нової Зеландії завчасно не повідомили, не кажучи вже й про надання пропозиції вступу.

Реакція Веллінгтона на появу такого альянсу в регіоні була, однак, стриманою і прагматичною: уряд «привітав» більше залучення Великобританії та США до Азійсько-Тихоокеанського регіону. Створення AUKUS, утім, породило ще одне

суперечливе питання у відносинах Нової Зеландії з англо-саксонським світом. Веллінгтон заявив про свою непохитність у дотриманні принципів без'ядерного статусу, а отже, він не дозволить прохід своїми територіальними водами майбутніх атомних субмарин Австралії, побудованих в рамках договору. Отже, між Австралією та Новою Зеландією можуть виникнути суперечності з цього питання, хоча вони навряд чи вони призведуть до погіршення відносин.

Важливим питанням для Нової Зеландії в цьому контексті є відстоювання власних інтересів та збереження свого унікального зовнішньополітичного курсу в умовах повторного, більш активного залучення Британії та США до Азійсько-Тихоокеанського регіону. Складно передбачити, які нові кроки та ініціативи можна очікувати від США та їхніх союзників у конфронтації з Китаєм, проте Вашингтон, вірогідно, чинитиме тиск на Веллінгтон із метою залучення острівної держави в протистояння з Піднебесною. Крім цього, тісний зв'язок між Австралією та Новою Зеландією також породжує побоювання, що у випадку агресивних дій Китаю щодо Канберри новозеландському уряду доведеться надати військову допомогу союзнику.

Традиційна для народу Маорі церемонія зустрічі гостей «пофірі». На фото: колишній командувач штабу сухопутних військ США Раймонд Одіерно, 2013 р. U.S. Army

З іншого боку, збільшення військової присутності Китаю в Тихому Океані також може потенційно зачіпати безпекові інтереси Веллінгтона. Це спонукає Нову

Зеландію до розширення своїх оборонних можливостей і до налагодження співпраці з іншими державами у сфері безпеки. Одним із таких перспективних партнерів вважається Індія, що може стати регіональною протипагою Китаю.

Висновки

Формування безпекової політики Нової Зеландії завжди було пов'язане з розвитком політичних процесів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні загалом та взаємодією з іншими регіональними потугами зокрема. Веллінгтону, однак, вдалося відокремитися від дискурсу його англо-саксонських союзників і сформуванню власне коло інтересів. З розвитком глобалізаційних процесів Нова Зеландія почала розширювати свої зусилля з підтримки миру та безпеки як на регіональному, так і на глобальному рівнях, поєднуючи залучення до міжнародної діяльності у сфері безпеки та вирішення важливих регіональних питань.

Сучасна безпекова політика країни є комплексною та сфокусованою на регіональному оборонному співробітництві, протидії терористичним загрозам і прискоренню розвитку кіберрезистентності. Для повноцінної реалізації своїх безпекових інтересів Веллінгтон розробляє структуровані стратегії, у яких передбачені чіткі принципи та заходи, що сприяють більш раціональному вирішенню проблем.

Трансформаційні процеси в Азійсько-Тихоокеанському регіоні і далі тривають, чим зумовлюють появу нових викликів для Веллінгтона. Піднесення Китаю та загострення американсько-китайського протистояння безпосередньо впливають на інтереси Нової Зеландії. У таких умовах уряд країни буде намагатися шукати баланс між прагненнями союзників протидіяти Пекіну та підтримкою з ним стабільних, безконфліктних відносин. Веллінгтону доведеться робити обережні кроки і формувати свою безпекову політику так, аби бути готовим до нового загострення ситуації в регіоні та можливого розширення впливу Китаю за межі його нинішньої сфери інтересів.

ЧИ ПРИЗВЕДЕ УТВОРЕННЯ НОВИХ ОБОРОННИХ СОЮЗІВ ДО КРИЗИ НАТО?

2021

Північноатлантичний альянс – це міжнародна військово-політична організація, що утворилася ще в 1949 році й донині залишається контрибутором безпеки та миру в євроатлантичному просторі. За цей період альянс став головною опорою архітектури безпеки в регіоні й сприймається його учасниками як неодмінний і стабільний елемент їхньої зовнішньої політики. Проте в останні роки монолітність у лавах союзників викликає все більше запитань: тут можемо згадати й роздуми Дональда Трампа про вихід з НАТО та його рішення вивести частину американського контингенту з ФРН, і новий спалах грецько-турецького протистояння, яке минулого року ледь не переросло у військову фазу.

Тепер же США, Велика Британія й Австралія без консультацій зі своїми партнерами минулого місяця утворили оборонний альянс AUKUS, а вже на початку жовтня свою оборонну угоду уклали Франція та Греція. Чи означає це, що союзники зневірилися в Північноатлантичному альянсі та шукають інших шляхів реалізації своєї політики? І чи не призведе поява нових об'єднань до подальшої фрагментації НАТО?

Нова епоха й потреба трансформації

Говорячи про нинішні проблеми альянсу, варто почати з кількох слів про більш загальну, екзистенційну кризу, яку він намагається вирішити протягом останніх десятиліть. Це питання – актуальність існування Північноатлантичного альянсу як такого. НАТО утворилося задля протидії СРСР у 1949 році. Із того часу світ змінився кардинально й перейшов від біполярної системи міжнародних відносин до сучасної, де немає структурованої ієрархії між державами та відсутні гегемони. Крім того, світ здійснив перехід від конвенційних війн (використання звичайного озброєння та військової тактики) до гібридних, відкривши інформаційний та кібернетичний фронти. Альянс повинен трансформуватися відповідно до викликів нової епохи й запропонувати своїм членам нове бачення ролі організації у світі, проте якісного перетворення поки не сталося.

Наразі НАТО визначає головними викликами для себе Російську Федерацію та Китай. Проте, крім наростання мілітаризму Росії та співпраці з нею таких країн-членів, як Італія, Болгарія, Угорщина тощо, а також нарощування впливу КНР в усьому світі, НАТО стикається й із проблемою внутрішньої конкуренції між союзниками, нестачі довіри й солідарності та нерозумінням механізму колективної протидії гібридній війні.

Генеральний секретар НАТО презентує стратегію НАТО 2030. NATO

Тому 4 грудня 2019 року під час ювілейного, присвяченого 70-й річниці створення НАТО саміту в Лондоні лідери Альянсу звернулися до Генерального секретаря з проханням розпочати NATO Reflection Process щодо зміцнення військово-політичного союзу. Ідея ініціативи НАТО2030 полягає в тому, як Альянсу слід діяти, щоб адаптуватися до нових викликів. Одне з головних завдань – політично використовувати НАТО, а також враховувати всі питання, які впливають на безпеку й використовувати військові, невійськові, економічні та дипломатичні інструменти.

Іншим пунктом стратегії розвитку є посилення оборонної здатності союзників та застосування країнами-членами більш широкого й скоординованого підходу до забезпечення стійкості. Ініціатива передбачає військову співпрацю з державами, що не є членами блоку, серед яких Австралія, Нова Зеландія, Японія та Південна Корея. Ще одне завдання – приділяти більше уваги НАТО як навчальному альянсу. Однак НАТО2030 – це не стільки про трансформацію ролі військово-політичного союзу й зміну підходів, як про механізми підсилення діяльності в межах тієї старої, традиційної парадигми.

Що не так з AUKUS?

AUKUS – це оборонний пакт між США, Австралією та Великою Британією, підписаний у вересні 2021 року. Його головна мета – посилення

впливу західних держав в Індо-Тихоокеанському регіоні, де між рядків читається протистояння КНР. Договір передбачає спільні розробки у військовій та кібернетичній сферах, а також допомогу Канберрі в конструюванні атомних підводних човнів. Австралія давно намагалася знайти баланс між співпрацею зі США та тісними економічними зв'язками з Китаєм, але, дотримуючись політики «багатовекторності», не займала позицію жодного з партнерів. Однак після серії дипломатичних суперечок та економічного протиборства останніх років відносини з Пекіном досягли крайнього напруження, що підштовхнуло державу-континент обрати сторону.

Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон (ліворуч), прем'єр-міністр Австралії Скотт Моррісон (в центрі) та президент США Джо Байден під час спільної пресконференції. Mick Tsikas/EPA

Реакція Китаю на утворення AUKUS передбачувана: Пекін стверджує, що нове партнерство розпалить гонку озброєнь в Індо-Тихоокеанському регіоні. Влада КНР вважає, що члени союзу намагаються не просто конкурувати, а й стримувати зростання Китаю. Проте AUKUS дуже швидко завдав удару й по відносинах двох країн-членів НАТО з важливими партнерами в Європі.

Міністр закордонних справ Німеччини Хайко Маас сказав, що початок нового стратегічного партнерства в Індо-Тихоокеанському регіоні між Сполученими Штатами, Австралією та Сполученим Королівством змушує Німеччину та інших європейських союзників «протверезіти». Він зазначив також, що США повинні проконсультуватися з союзниками щодо таких важливих стратегічних рішень. Генсек НАТО, у свою чергу, заявив про те, що цей договір про співпрацю не

повинен розколоти альянс. Проте найбільш різку критику оборонний пакт отримав навіть не від Пекіна, а від Парижа.

До чого тут П'ята Республіка?

Можна тільки прогнозувати, як створення AUKUS вплине на регіональну стабільність, проте Франція вже відчула на собі негативні наслідки договору. Через підписання пакту з Великою Британією та США, Канберра відмовилася від угоди з розроблення човнів із Парижем. У 2016 році Австралія обрала саме французьку компанію Naval Group, яка мала допомогти замінити човни Collins, яким уже більше двох десятиліть. Після відмови австралійців від угоди міністр закордонних справ Франції одразу сказав, що це «удар у спину». На трансатлантичному рівні ця ситуація ще раз демонструє нестачу довіри та солідарності між союзниками.

Кіріакос Міцотакіс та Емманюель Макрон після церемонії підписання нової угоди про оборону в Єлисейському палаці в Парижі 28 вересня. Ludovic Marin/AFP

Важко недооцінити важливість договору з Канберрою для Парижа. Цей контракт на будівництво флоту підводних човнів повинен був стати ключовою частиною регіональної взаємодії Франції. У П'ятої республіки є острівні території, що охоплюють Індо-Тихоокеанський регіон: Реюньон і Майотта в Індійському океані,

а також Нумеа, Волліс, Футуна і Французька Полінезія в Тихому. Тому ще у 2018 році Макрон закликав створити стратегічний альянс між Францією, Індією та Австралією, щоб відповісти на зростаючий вплив Китаю й заявляв: «*Вісь Париж-Нью-Делі-Канберра є абсолютно ключовою для регіону й нашої спільної мети в Індо-Тихоокеанському регіоні*». Ці дії показували, що це не просто контракт на будівництво човнів, а символ того, що Франція хоче стати однією з головних дійових осіб у гарантуванні безпеки регіону за допомогою партнерства з Канберрою та Нью-Делі.

На тлі утворення AUKUS Франція підписала оборонний договір із Грецією, який включає зобов'язання Афін придбати три французькі військові кораблі з можливістю купівлі четвертого. Серед іншого, ці дві країни-члени НАТО погодилися про взаємний захист у разі нападу третьої сторони, і таким чином друга стаття їхнього договору повторює п'яту Північноатлантичного договору. Реакція Туреччини була очевидною: Анкара зазначила, що грецька політика озброєння, ізоляції та відчуження Туреччини є конфронтаційною політикою, яка завдасть шкоди їй самій та Європейському Союзу, а також загрожує регіональному миру та стабільності.

Що це означає для НАТО?

Підписання нових оборонних угод демонструє, що в новому десятилітті Північноатлантичному альянсу варто готуватися не лише до відповіді на зовнішні загрози, а й нарешті навчитися врегульовувати суперечки блоку. Для Емманюеля Макрона партнерство Парижа й Афін в обхід США є вдалим ходом, адже він давно прагне, щоб Європа збільшила власний оборонний потенціал. І саме Макрон казав у 2018 році про те, що європейців неможливо захистити без «справжньої європейської армії». Проте на сьогодні немає натяків на те, що інші країни-члени Євросоюзу підтримають ідею створення європейського війська, але це ще раз доводить, що П'ята республіка все ще вважає, що НАТО переживає «смерть мозку».

Угода Франції та Греції обов'язково збільшить напругу у відносинах між Афінами та Анкарою. Північноатлантичний альянс уже довго намагається примирити ці сусідні країни, але навіть початок збройного протистояння не стане сюрпризом. 11 вересня 2020 року стався збройний інцидент між державами через їхнє давнє яблуко розбрату – континентальний шельф в Іонічному морі, а точніше через газові родовища. Якщо конфлікт набере нових обертів, то НАТО опиниться в складній ситуації. Членство Греції та Туреччини в альянсі ніяк не допомагає розв'язати їм свої суперечки. НАТО ухиляється від того, щоб зайняти чийсь бік, а Франція давно обрала сторону Афін. Після підписання нової оборонної угоди, греки розуміють, що Париж фактично зобов'язався підтримати їх під час збройного конфлікту, якщо обидві країни вирішать, що це загроза суверенітету Греції.

Утворення таких нових союзів також показує регіоналізацію Північноатлантичного альянсу, тобто утворення малих блоків всередині НАТО. Ще з листопада 2015 року існує Бухарест 9 – союз Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та Чехії. Держави вирішили підписати спільну декларацію задля об'єднання зусиль на східному фланзі НАТО для гарантування сильної збалансованої військової присутності альянсу в регіоні. Така регіоналізація НАТО тільки ускладнює вироблення спільного бачення майбутнього союзників у межах військово-політичної організації. Також це ставить під питання злагодженість у керуванні процесом, якщо таки буде потрібно використати статтю 5 Вашингтонського договору через ускладнений механізм консенсусу.

ЩО СТОІТЬ ЗА УГОДОЮ AUKUS МІЖ США, АВСТРАЛІЄЮ ТА БРИТАНІЄЮ І ЯК ВОНА ВПЛИНЕ НА БАЛАНС СИЛ У РЕГІОНІ?

2021

У вересні Сполучені Штати, Австралія та Велика Британія уклали резонансну угоду про співробітництво у сфері безпеки, більш відому під назвою **AUKUS**. Договір покликаний об'єднати та координувати можливості цих держав із метою надійного захисту їхніх інтересів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Підписання AUKUS стало справжньою несподіванкою не тільки для країн цього регіону, а й для світового співтовариства загалом, реакція якого була дуже суперечливою.

На тлі протистояння між США та Китаєм ця угода виглядає як потенційна можливість для Америки та її союзників консолідувати свою міць й отримати стратегічну перевагу над Пекіном. Однак чи справді AUKUS зможе змінити баланс сил у регіоні на користь Сполучених Штатів?

Нове партнерство старих союзників

«Мова йде про поглиблення можливостей нашої співпраці та впровадження нових форм комунікації між Америкою, її союзниками й партнерами», – так висловився щодо AUKUS президент США Джозеф Байден під час конференції, на якій цей договір було презентовано. Угода визначає основні контури безпекового співробітництва між Австралією, Британією, та Сполученими Штатами в довгостроковій перспективі й спонукатиме ці країни до стратегічного діалогу. Вона, зокрема, передбачає істотне посилення співпраці та координації у сфері оборони, кібербезпеки, розвитку високих технологій.

Саме оборонна складова угоди має найбільш вагомі та далекосяжні перспективи. Одним із найцікавіших пунктів є домовленість про надання Сполученими Штатами ядерних технологій австралійському уряду для конструювання підводних човнів із ядерною силовою установкою. Будувати їх планують у місті Аделаїда. Цей крок спрямований на зміцнення військового потенціалу Канберри та збільшення її спроможності брати участь у різноманітних військових маневрах в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Атомні підводні човни мають безпрецедентно велику автономність, яка дозволяє їм дістатися до найвіддаленіших куточків океану без дозаправки. Таким чином ВМС Австралії зможуть значно розширити свою присутність у Тихому океані.

Прем'єр-міністр Австралії Скотт Моррісон (на екрані ліворуч), президент США Джозеф Байден та прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон (на екрані праворуч) на конференції, присвяченій створенню AUKUS. 15 вересня 2021. EPA/Oliver Contreras

Водночас прем'єр-міністр країни Скотт Моррісон заявляє, що уряд «не прагне отримати атомну зброю» та наголошує на дотриманні Австралією принципів нерозповсюдження ядерного озброєння. Передання Вашингтоном цінних ядерних технологій Канберрі є особливим випадком, оскільки до цього Сполучені Штати не ділилися такими технологіями ні з ким, окрім Великої Британії в далекому 1958 році. Тоді уряд країни скористався досягненнями Америки в цій сфері для організації будівництва свого ядерного флоту.

Однак проміжок часу, через який держави-союзниці почнуть пожинати перші «плоди» від імплементації угоди є доволі тривалим. Представники ВМФ цих країн та спеціалісти протягом 18 місяців проведуть консультації, щоб узгодити широке коло питань, пов'язаних із початком будівництва таких субмарин. Перші австралійські атомні підводні човни планують спустити на воду не раніше 2040 року.

Таким чином, зміцнення військово-морського потенціалу Канберри не буде справою одного дня, і країні доведеться старанно дотримуватися домовленостей та розвивати співпрацю з Америкою для успішної реалізації угоди. Крім цього, Австралія отримає від США далекобійну ракетну зброю, зокрема ракети

«Томагавк» та інше сучасне ракетне озброєння для австралійських ВПС. За угодою передбачається й співпраця між країнами у сфері гіперзвукового озброєння та інвестиції в оборонну промисловість Австралії. Все це, звісно, сприятиме посиленню обороноздатності держави, однак ставить її в залежність від Вашингтона, зокрема у сфері ядерних технологій, оскільки власних потужностей для виробництва атомних реакторів Канберра не має.

Цікавим є те, що під час анонсу AUKUS союзники не зазначали, що він спрямований на стримування або протидію якій-небудь державі. При цьому в угоді чітко вбачається її антикитайський характер, з огляду на зростання напруги між Пекіном і Вашингтоном та прагненням останнього здобути стратегічну перевагу будь-яким зручним способом. США безпосередньо зацікавлені в посиленні своєї присутності в Тихоокеанському регіоні, тим паче шляхом інтенсифікації безпекової співпраці з нинішніми партнерами. Долучення Великобританії та Австралії до спільних зусиль Вашингтона в суперництві з Китаєм відкриває американському уряду нові потенційні можливості для протидії Піднебесній. Тим паче AUKUS може в перспективі стати доповненням до заснованої раніше американської ініціативи – діалогу з безпеки QUAD, куди входять США, Австралія, Індія та Японія.

Небезпідставним є й приєднання Сполученого Королівства до такого формату співробітництва. Лондон має значний інтерес щодо посилення своїх позицій на міжнародній арені й трансформації своєї зовнішньої та безпекової політики після Брекзиту. Прагнення до вагомшої ролі та розширення свого впливу чітко окреслені в документі «Global Britain in a competitive age» де, зокрема, описується важливість більшої присутності країни в Азії та Тихому океані шляхом налагодження співпраці з державами регіону. Крім цього, Британія має спільний погляд із Вашингтоном щодо Китаю, вважаючи його піднесення як світової потуги «викликом міжнародній системі».

Австралія також має істотну зацікавленість в інтенсифікації співпраці зі своїми англо-саксонськими союзниками. З огляду на збільшення невизначеності та суперечностей у відносинах із Пекіном, країна прагне зміцнити свої позиції та здатність протистояти кризовим явищам у регіоні. Крім цього, держава вже має досвід ефективної співпраці зі США та Британією в рамках АНЗЮС, АНЗЮК, а також у розвідувальному альянсі «П'ять очей», де Сполучені Штати, Сполучене Королівство, Австралія, Нова Зеландія та Канада обмінюються секретною інформацією зі спецслужб. Тому уряд країни розглядає AUKUS як надійний та послідовний інструмент досягнення своїх зовнішньополітичних цілей.

Образа, підтримка та занепокоєність: хто і як відреагував на угоду?

Тільки-но США, Австралія та Велика Британія оголосили цей багатонадійний договір, як одразу ж він викликав резонанс в усього світового співтовариства.

Країни-підписантки тривалий час вдало приховували інформацію про створення AUKUS аж до моменту його офіційного запуску. Несподівана поява такого альянсу застала зненацька не тільки держави Азійсько-Тихоокеанського регіону, а й країни далеко за його межами. Реакція на цю подію була суперечливою й спричинила значні дискусії про доцільність створення такого об'єднання.

Міністр закордонних справ Франції Жан-Ів Ле Дріан у місті Веймар, Німеччина. 10 вересня 2021 р. Jens Schlueter/AP

Держави по-різному відреагували на AUKUS: договір отримав як схвалення, так і значний осуд. Найбільш різкою та неочікуваною стала реакція Франції на цю англо-саксонську ініціативу. На той момент між Парижем та Канберрою була укладена довгострокова угода про будівництво дизельних бойових субмарин для австралійського флоту вартістю в 56 мільярдів євро. Утворення AUKUS фактично означає розірвання цієї угоди через нову домовленість про будівництво вже атомних підводних човнів разом зі США, а отже, втрату Францією значних прибутків та роботи для багатьох працівників, що займалися проектом. Такий суперечливий крок австралійського уряду призвів до дипломатичного скандалу, який закінчився відкликанням французьких послів із Канберри та Вашингтона й звинуваченням США та Австралії в підступному та недружньому ставленні.

На невдоволення Парижа австралійський прем'єр Скотт Моррісон заявив про те, що у французько-австралійській цій угоді існувало дуже багато проблемних питань, які робили її виконання невиконаним, і що рішення Канберри вийти з договору є цілком обґрунтованим. Загалом ця подія спричинила кризу довіри та невизначеність у відносинах між Францією з одного боку та США й Австралією з іншого. Крім цього, такий різкий «поворот» Америки до Азійсько-Тихоокеанського регіону загострив наявні суперечності в Північноатлантичному альянсі та відносинах між Вашингтоном та ЄС.

Китай також не залишив створення AUKUS без уваги. Речник зовнішньополітичного відомства Пекіна охарактеризував угоду, як таку, що «суттєво порушує мир у регіоні та прискорює гонку озброєнь». Китайський уряд наголосив на тому, що надання ядерних технологій Австралії потенційно створює проблеми для режиму нерозповсюдження ядерної зброї та ситуацію аналогічну «холодній війні», коли об'єднання держав нехтують міжнародною стабільністю заради досягнення геополітичних інтересів. Хоча офіційна реакція Китаю є відносно стриманою, це не означає, що Пекін буде просто спостерігати за посиленням суперників та не вживати заходів у відповідь.

Цікавою є позиція окремих країн-членів АСЕАН. Малайзія та Індонезія засудили створення альянсу, зокрема через вищезгадані проблеми для режиму нерозповсюдження ядерної зброї та його можливий дестабілізаційний вплив на регіон. Держави особливо бояться загострення суперечностей із Китаєм через наявність тісних економічних зв'язків з останнім та не бажають порушення іншими країнами без'ядерного статусу Південно-Східної Азії, проголошеного АСЕАН. Філіппіни ж, навпаки, підтримали посилення безпекового співробітництва між США, Австралією та Великобританією. Маніла вважає, що такий крок союзників сприятливо вплине на баланс сил у регіоні, дозволить надійно стримувати амбіції Пекіна й не порушує Договір про нерозповсюдження ядерної зброї. Через такі протиріччя в поглядах країн-членів на AUKUS і принцип невтручання Організації, АСЕАН поки що не оприлюднив офіційної заяви щодо цього питання.

Уряд Нової Зеландії тим часом зайняв прагматичну позицію щодо AUKUS, привітавши більше залучення США та Британії в Азійсько-Тихоокеанський регіон, однак із певним застереженням. Річ йде про те, що Веллінгтон забороняє перебування у своїх водах суден із атомними силовими установками і, відповідно, не дозволить знаходитись у них новим австралійським субмаринам. Незважаючи на наявне тісне безпекове співробітництво між Австралією та Новою Зеландією, Веллінгтон не прагне схилитися в бік новоствореного альянсу. Країна зацікавлена в підтримці автономного курсу в зовнішній політиці й у підтримці стабільних відносин зі всіма державами регіону.

Прем'єр-міністр Австралії Скотт Моррісон (ліворуч) та Прем'єр-міністр Нової Зеландії Джасінда Ардерн (праворуч) 2019 р. Alden Williams/Stuff

Активізація співпраці між Австралією, Британією та Америкою не оминула й політичні кола Російської Федерації. Міністерство закордонних справ держави висловило занепокоєність щодо негативного впливу AUKUS на регіональну безпеку, авторитет АСЕАН, та на можливість потенційного розгортання гонки озброєнь. Хоча AUKUS безпосередньо не спрямований проти Росії та не зачіпає її життєво важливих інтересів, Москва не виключає, що альянс може в перспективі збільшити амбіції західних союзників на домінування в Тихоокеанському регіоні й тому ставиться до нього скептично. Будь-яке істотне посилення впливу західних країн є неприпустимим в очах Кремля.

Отже, позиція окремих держав щодо AUKUS чітко детермінована її сумісністю із їхнім зовнішньополітичним курсом, національними інтересами й прагненням зберегти стабільність у регіоні чи отриманням певної стратегічної переваги. Більшість держав враховує особливі відносини між ними та КНР і не бажає руйнувати вигідне співробітництво з Пекіном.

Джерело переваги чи стратегічний прорахунок?

Як-не-як, а AUKUS матиме певний вплив на геополітичну ситуацію в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та в будь-якому випадку відіграє роль у протистоянні між Вашингтоном та Пекіном, яке наразі є одним із мегатрендів світової політики. Проте які ще стратегічні наслідки можна очікувати від угоди?

По-перше, AUKUS істотно посилить координацію зовнішньої та безпекової політики Австралії, Британії та США, збільшить залучення цих країн у події Азійсько-Тихоокеанського регіону. При цьому Вашингтон отримає найбільші дивіденди від створення альянсу, оскільки він залучається підтримкою двох доволі могутніх союзників у боротьбі за регіональний вплив. Для того, щоб не погіршити зв'язки зі Сполученими Штатами та не ставити під загрозу наявну співпрацю, Лондону та Канберрі доведеться активно підтримувати політику США в регіоні, зокрема можливі американські ініціативи щодо стримування Китаю.

Австралія стане більш залежною від Вашингтона у сфері розвитку оборонного потенціалу, через укладення довгострокової угоди щодо будівництва атомних субмарин та постачання країні американської зброї. Крім цього, AUKUS стане доповненням до наявних договорів та діалогів безпекового спрямування, таких як QUAD та розвідувальний союз «П'ять очей». Варто зазначити, що існує великий «часовий лаг» між підписанням договору та практичними результатами, зокрема це стосується домовленості про атомні підводні човни, перші з яких потрібно очікувати приблизно через 20 років.

По-друге, передача ядерних технологій Австралії від США створює дуже цікавий прецедент у міжнародних відносинах. Інші ядерні держави, як-от Китай та Росія, тепер мають можливість легітимно передавати ядерні технології третім країнам (зокрема технології будівництва атомних субмарин), які в перспективі можна використати й для отримання повноцінної ядерної зброї. Це може створити суттєву загрозу для режиму нерозповсюдження ядерної зброї та матеріалів для її виготовлення, оскільки буде складніше зрозуміти справжні наміри передачі таких технологій окремими державами й виміряти потенційну можливість їхнього використання для виробництва зброї.

По-третє, угода приносить невизначеність у трансатлантичні відносини та загострює вже наявні суперечності серед членів НАТО. Дипломатичний демарш Парижа та його подальші дії після розриву раніше згаданого контракту з Австралією показали готовність Франції йти на відкритий конфлікт із впливовими союзниками та залучатися підтримкою інших європейських країн, у яких виникли сумніви в надійності США як партнера. Якщо державам не вдасться зробити кроки для якнайшвидшого відновлення взаємної довіри, то може виникнути ризик появи нових суперечностей між ними й зростання зацікавленості країн ЄС у посиленні «стратегічної автономії» від США.

Фрегат ВМС Китаю на військових навчаннях в Південнокитайському морі. Zha Chunming/Xinhua

Зрештою, AUKUS вочевидь призведе до загострення американсько-китайського протистояння та дестабілізації Азійсько-Тихоокеанського регіону. Створення оборонного альянсу є кроком до посилення військової присутності США і його союзників у регіоні. Будь-які подальші активні військові маневри та ініціативи Вашингтона будуть зустрічати жорсткий опір Пекіна, який не буде миритися з посиленням свого екзистенційного противника. Китай може збільшити присутність своїх військ у Південнокитайському морі, зокрема в акваторіях спірного архіпелагу Спратлі та Парасельських островів, проводити більш агресивні та показові акції щодо Тайваню та вдаватися до більш жорсткої політики щодо своїх сусідів.

Зростання взаємної недовіри у відносинах між КНР та Сполученими Штатами, переслідування обома країнами курсу на збільшення військової переваги можуть спричинити справжню гонку озброєнь у регіоні. З'являється ризик активації дилеми безпеки між двома державами. Такий перебіг подій може спонукати Китай до пошуку нових союзників у протистоянні, одним з яких може стати Росія. Вже можна спостерігати потенційне зближення безпекових інтересів країн та їхню готовність взаємодіяти між собою у військовій сфері. Прикладом цього є нещодавні спільні маневри частин тихоокеанського флоту обох держав і тренування з протидії підводним човнам та однакова позиція країн щодо AUKUS.

Висновки

З огляду на все вищесказане, AUKUS виводить американсько-китайське протистояння на новий рівень і є яскравим прикладом зміщення акцентів Вашингтона та його союзників на військовий компонент в цьому суперництві. У межах договору союзники зможуть координувати свої дії, спрямовані на стримування Пекіна, та ефективніше розвивати свою обороноздатність. Однак ця угода може призвести до порушення балансу сил у регіоні, а перспективи зміцнення позицій Британії, Австралії та США, ймовірно, будуть знівельовані дзеркальними діями з боку Пекіна. Все це може викликати подальше загострення ворожнечі між Сполученими Штатами та КНР.

Дипломатичний конфлікт між Францією та країнами-членами AUKUS справив негативний вплив на єдність Північноатлантичного альянсу та породжує сумніви в членів блоку щодо надійності США як партнера. Це, у свою чергу, призводить до відродження ідеї про розвиток «стратегічної автономії» Європейського Союзу від Вашингтона, яку Париж намагається популяризувати серед інших держав об'єднання. Крім цього, AUKUS може створити нові загрози для режиму нерозповсюдження ядерної зброї та матеріалів. Передача ядерних технологій Австралії з боку США створює прецедент, за яким інші ядерні держави зможуть передавати третім країнам аналогічні технології, які в подальшому можна буде використати для виробництва атомної зброї.

НЕЗАЛЕЖНОСТІ – ТАК! ЯК КОРИННЕ НАСЕЛЕННЯ ОКЕАНІЇ ВИБОРЮЄ ВЛАСНУ САМОСТІЙНІСТЬ

2019

На сьогодні в Океанії нараховують 14 незалежних держав та 9 залежних територій. Серія матеріалів ADASTRA «Незалежності – так!» послідовно розкриватиме процес боротьби місцевого населення за незалежність острівних «колоній» XXI століття, володінь Франції, США та Нової Зеландії.

Частина 1: *канаки Нової Каледонії*

За кількістю населення заморське володіння Франції з особливим статусом Нова Каледонія посідає тільки друге місце в списку залежних територій в Океанії (після Французької Полінезії), проте історію національного руху саме цієї території видається найбільш доцільним представити першою. Референдум щодо незалежності Нової Каледонії від Франції сколихнув не тільки сам регіон, але й міжнародних акторів, які в ньому прямо зацікавлені: як західних, так і східних. Про інтереси та дії Парижа щодо своєї «тихоокеанської перлини» детальніше можна прочитати в нашому матеріалі для [«Європейської Правди»](#), а в даній статті зосередимося на позиції іншої сторони конфлікту – меланезійського народу канаків.

Колоніальна історія островів

Острів Нова Каледонія, який місцеві жителі називають *Grande Terre* («Велика Земля») або *Le Caillou* («скеля»), наприкінці XVIII століття відкрив англійський мореплавець Джеймс Кук. Вважається, що скелясті береги острова нагадали досліднику рідну для його батька Шотландію, або Каледонію — за давньою римською назвою. До прибуття європейців на цій території мешкали від 60 до 80 тисяч *канаків*, корінних жителів меланезійського походження. Слово «канак» походить від гавайського *«kanake maoli»*, що гордо означає «справжня людина». На той час вони жили на достатньо високому для регіону суспільному та культурному рівні. Після освоєння островів британськими й французькими християнськими місіонерами та торговцями кількість населення скоротилася майже вдвічі. Причиною цього стали занесені європейцями хвороби.

Після революції 1848 року та встановлення Другої Республіки, Франція Наполеона III почала активно цікавитися розповсюдженням свого впливу на Океанію. Через п'ять років французи підняли свій прапор над Новою Каледонією та островами поблизу, проте окремою від Таїті (розташованого на відстані 5000 км) колонією вона стала лише в 1860 році. Франція вже тоді чітко розуміла вигоду від володіння Новою Каледонією — острови мали стати місцем для утримання

злочинців, як колись Австралія стала для Великої Британії. Окрім цього, тут була створена французька військова база. Таким чином, на островах почала жити значна кількість європейців, які часто захоплювали землі місцевих та змушували їх там працювати – формально як вільнонайманці, реально як раби.

У другій половині XIX століття європейці відкрили на островах шахти для видобування корисних копалин (нікелю, хрому, заліза, свинцю). Гарували на них у пекельних умовах, звісно, місцеві жителі, що згодом вилилося в демографічну кризу корінного населення через їхню високу смертність. На початку XX століття канакі опинилися фактично на межі зникнення, а зараз вони складають меншість на власній землі – лише 39%.

Відсутність громадянських прав, зобов'язання виплачувати податки і віддавати свої землі «білим», занесені європейцями епідемії та алкоголізм – усе це змушувало канаків підіймати повстання, а французьку адміністрацію жорстокими методами їх придушувати. Значну роль в історії корінних жителів Нової Каледонії зіграли канакські виступи під проводом *grand chef*ів (вождів) Атаї та Ноеля в 1878 та 1917 році відповідно. Після кількох таких виступів Франція побудувала на «Великій Землі» резервації, у які відправляла місцевих бунтівників на «довічне поселення».

Запекла меланезійська боротьба

II світова війна дала поштовх зародженню національно-визвольних рухів та процесу деколонізації по всій планеті; Океанія не стала винятком. Новий світовий порядок змусив Париж у 1946 році надати Новій Каледонії більш автономний статус «заморської території», а її жителям – французьке громадянство та право голосу на республіканських виборах.

Прихильники відокремлення від Франції активізувалися в 1970-их роках, надихнувшись успіхами сусідніх острівних держав. Незалежність тоді здобули Науру, Тонга, Соломонові острови та ще низка європейських колоній у Тихому океані. У Новій Каледонії почали формуватися канакські націоналістичні організації, найвідоміші з них – «Червоні хустки» та «Група 1878» – у 1975 році об'єдналися в Партію визволення канаків, PALIKA. Через 4 роки був утворений Фронт незалежності, що сполучив 5 політичних партій: від Каледонського союзу, що змінив прихильність до Франції на відданість ідеям незалежності, до радикальних лівих організацій, зокрема PALIKA.

Наступне десятиліття стало для Нової Каледонії чи не найбільш турбулентним в історії. Виступи канаків проти чужоземного панування й агресивна реакція французької поліції в 1984 році довели Нову Каледонію до чотирирічної громадянської війни. У Парижі її воліли називати просто «подіями» (*les «Événements»*). Цього ж року був створений найбільш активний у політичному

житті островів і зараз озброєний Канакський соціалістичний фронт національного визволення, що закликав до бойкоту всіх французьких інституцій та інститутів, зокрема виборів. Головою тимчасового уряду, створеного організацією, став Жан-Марі Тжибау, відчайдушний борець за окремішність канаків від Франції. Роком пізніше, незважаючи на проголошення в Новій Каледонії надзвичайного стану, були проведені місцеві вибори, на яких КСФНВ одержав перемогу в трьох із чотирьох провінцій.

У березні 1986 року в Парижі за зміну соціалістам був обраний новий консервативний уряд, який розпочав процес перерозподілу каледонських земель, укотре не на користь корінних жителів. Замість того, щоб продовжувати соціалістичну політику купівлі земель *укальдошів* (нащадків європейських переселенців) та перерозподілу їх для канаків, території були значною мірою розподілені серед європейців та французьких лоялістів. Кальдошам відійшли 2/3 земель на островах, тоді як канакам – лише 1/3. Це спричинило черговий вибух обурення канакського населення, що вилився у велику для них перемогу. КСФНВ, який підтримували Форум тихоокеанських островів, Передова група меланезійських держав (Фіджі, Папуа-Нова Гвінея, Соломонові острови та Вануату) і Рух неприєднання, досягнув включення Нової Каледонії до списку ООН щодо територій, що управляються несамоостійно (*the United Nations List of Non-Self-Governing Territories*). У жовтні Тжибау надав ООН проєкт конституції майбутньої незалежної канакської держави. Французи також не збавляли обертів у відстоюванні своїх інтересів у володінні. Між протестувальниками та французькими солдатами відбувалася збройна боротьба прямо на вулицях, були жертви з обох боків.

Апогеєм боротьби канаків за незалежність стало захоплення 27 заручників та вбивство 4 французьких жандармів у печері на острові Увеа (*Ouvéa*) напередодні виборів у Франції. Цей терористичний акт визвольної боротьби приніс у жертву більш, ніж 20 людських життів. 1988 року під егідою уряду П'ятої Республіки між лоялістами та сепаратистами були підписані мирні угоди, які розпочали десятиліття стабільності. Жан-Марі Тжибау, що ставив підпис під Матіньйонською мирною угодою, був убитий іншим канаком, який вірив, що лідер національного визволення зрадив власний народ та його майже досягнуту мету.

5 травня 1998 року між Францією та Новою Каледонією була підписана Нумеанська угода (*the Nouméa Accord*), що ознаменувала великі зміни у відносинах між метрополією та колонією — «заморською територією». Угода була укладена на 20 років і зобов'язала французьку владу гарантувати політичну владу канаків на території островів, розширити автономію Нової Каледонії та підтримувати самобутність і права місцевого населення. Ідея «розділеного суверенітету» містила в собі часткову передачу Францією права управління над сферами оподаткування, охорони здоров'я та зовнішньої торгівлі, також був створений локальний сенат — збори традиційних лідерів, з якими слід

консультуватися з питань, що стосуються канаків. Водночас, Париж зберігає за собою контроль над зовнішніми зносинами, оборонною та безпековою сферою. У заморській території немає не тільки регулярних збройних сил, але й власної поліції: її роль виконує жандармерія, що складається переважно з французів. Офіційною валютою Нової Каледонії залишається тихоокеанський франк, традиційна валюта французьких колоній у регіоні.

Програна битва, але не війна

Референдум щодо незалежності Нової Каледонії від Франції, що відбувся 4 листопада 2018 року, став початком підбиття підсумків політики Парижа на островах. Згідно з Нумеанською угодою, через 20 років після її підписання жителі заморської території матимуть право вирішити свою майбутню долю: залишитися в складі республіки або піти у вільне плавання. Прихильники французької належності островів, що мешкають переважно на півдні острова та в столиці Нумеа, на цей раз перемогли з відривом лише в ~13% (56,4% голосів «так» та 43,6% «ні» у відповідь на питання «Чи хочете ви, щоб Нова Каледонія набула повного суверенітету і стала незалежною?»).

Соціологічні опитування передбачали, що ті, хто підтримують незалежність, зможуть набрати не більше, ніж 30% голосів. На це так само сподівався й Париж, якому такий результат референдуму дозволив би натиснути на ООН із приводу виключення Нової Каледонії зі списку територій, що управляються несамоостійно. Насправді ж, кількість голосів «за» надає руху за незалежність можливість для реваншу на подальшому референдумі у 2020 році. Підтримка ідеї суверенної канакської держави активно зростає серед представників робітничого класу, в передмістях та сільській місцевості, а особливо – серед молоді. Цікаво подивитися на конкретні цифри: Північна провінція та провінція островів Лоялті, де проживають переважно канаки, показали беззаперечний вибір населення на користь самоуправління (75,8% та 82,1% відповідно). Після референдуму представник Канакського соціалістичного фронту національного визволення Даніель Гоа заявив: *«Ми програли на числах, але для нас це перемога. Для канаків, перших людей [на цих землях], це велика перемога, оскільки ми голосно та чітко висловили свою точку зору, однозначно та безповоротно»*.

Іще однією політичною перемогою для корінних жителів Нової Каледонії стали вибори до місцевого Конгресу, що відбулися в травні 2019 року. За їхніми результатами, прихильники незалежності здобули 26 місць, одержавши незначну, проте дієву перевагу над 25 лоялістами. Додаткові 3 місця наразі обіймає новостворена «Партія тихоокеанського відродження», членами якої є вихідці французької заморської спільноти Волліс і Футуна. Незважаючи на те, що формально партія висловила підтримку французькому курсу, завдяки їхнім голосам спікером Конгресу було обрано Рока Вамитана, відомого канакського політика, лідера КСФНВ. Загалом, за останні 15 років, незалежницькі

партії поступово збільшували власне представництво в Конгресі: від 18 місць у 2004 році до 26 у 2019. Минулого місяця Вамитан відвідав засідання Спеціального комітету ООН із деколонізації, а також Руху неприєднання.

Китай: загроза для французів, можливість для канаків

Невдовзі після референдуму, у травні 2018 року, президент Франції Емманюель Макрон здійснив офіційний візит до Австралії. Він був пов'язаний зі створенням «Індо-Тихоокеанської» вісі, тобто стратегічного геополітичного союзу між Францією, Індією та Австралією задля протистояння загрозам, що наростають у регіоні. Після брекзиту Франція стане єдиною державою-членом Європейського Союзу, що присутня в регіоні Тихого океану, країнами якого дуже зацікавлена Китайська Народна Республіка. Перебуваючи в Сідней, Емманюель Макрон заявив, що зміцнення осі Париж – Нью-Делі – Канберра є крайньою потребою задля збереження балансу сил в Океанії. *«У цьому регіоні земної кулі Китай крок за кроком вибудовує свою гегемонію [...] Ми не наївні: якщо ми хочемо поваги від КНР як до рівного партнера, ми маємо організуватися [...] Якщо ми цього не зробимо, скоро тут пануватиме гегемонія, яка обмежить наші свободи й можливості, а ми будемо страждати».*

Годі було сподіватися, що Китай не зацікавиться величезними запасами нікелю на території Нової Каледонії, особливо за умови несподівано хиткого положення Франції в регіоні. КНР уже має консульство у Французькій Полінезії та збирається відкривати дипломатичну установу також і в Новій Каледонії. Станом на початок серпня 2019 року, обсяги двосторонньої торгівлі між КНР та острівною територією вже перевищують аналогічний показник між Нумеа та Парижем.

Як і сусідні незалежні держави Океанії, органи місцевого самоврядування в Новій Каледонії та Французькій Полінезії шукають тісніших торгових, туристичних та інвестиційних зв'язків із Китаєм. Компанія *Air Calédonie* здійснює чартерні рейси для китайських туристів до Нової Каледонії, китайські корпорації планують багатомільйонні інвестиції в туризм і риболовлю, а гірничі компанії експортують усе більшу кількість новокаледонського нікелю. Водночас, найбільш імовірно, метою Пекіна є створення військової бази в регіоні, другої за кордонами країни після Джибуті.

ГУМАНІТАРНА КАТАСТРОФА В ТИХОМУ ОКЕАНІ: ЯК АВСТРАЛІЯ ПЕРЕТВОРИЛА НАУРУ НА «ОСТРІВ ПРОКЛЯТИХ»

2019

Контроверсійна політика австралійського уряду щодо нелегальних іммігрантів призвела до появи низки концентраційних таборів нового покоління, найбільші з яких знаходяться на островах Тихого океану поза межами Австралії. Люди, відправлені до таких таборів, змушені виживати в непридатних умовах без будь-якої інформації про те, коли зможуть звідти вибратися. Багато з них піддаються фізичним та психологічним тортурам, нерідко трапляються вбивства та самогубства. Острови Науру та Манус називають найменш щасливими місцями на планеті, а ситуацію, що склалася там, справжньою гуманітарною катастрофою. Як Австралія перетворилася з країни «необмеженої імміграції» на провідника політики нульової толерантності, чому незалежні океанічні держави дозволяють будувати центри для утримання на своїй суверенній території та як люди виборюють право на життя і справедливість у нелюдських умовах – говоримо далі.

Наприкінці червня на своєму акаунті у твіттері Дональд Трамп опублікував декілька постерів, випущених урядом Австралійського Союзу впродовж останніх років. На них майоріли такі гасла: «Наші кордоні закриті для нелегальної міграції» та «Незважаючи на те, хто ти чи звідки, жодним чином Австралія не стане твоєю домівкою». У цьому ж твіті 45-ий президент США із завзяттям зазначив, що в австралійського уряду можна багато чому навчитися. На жаль, лідер демократичного світу не зосередив увагу своїх підписників на тому, якими саме інструментами впроваджується в життя австралійська доктрина щодо біженців, які досягли південного континенту човнами.

У цього допису є й позитивний бік: мільйони людей дізналися про те, що криза біженців торкнулася не лише Європи. Проте, на відміну від держав-членів ЄС, Австралійський Союз відмовився приймати на своїй землі тих, хто змушений шукати притулок поза межами батьківщини, особливо, якщо ці люди прибули водним шляхом. Такі правила стосуються всіх, без виключення за критеріями статі, віку, рівня освіти та кваліфікації тощо. Представники австралійського уряду називають це «найкращою імміграційною політикою у світі», ООН та низка інших міжнародних організацій різко засуджують її, проте в українському просторі інформація щодо цієї теми майже відсутня, що ADASTRA й намагатиметься виправити.

Еволюція австралійської імміграційної політики

У 1901 році вперше скликаний парламент новоствореного Австралійського Союзу прийняв Акт про обмеження імміграції, що став відомим під назвою «Політика білої Австралії» та був, очевидно, спрямований на дискримінацію неєвропейських переселенців. Цього ж року був прийнятий Акт про робітників з островів Тихого океану, за яким їм заборонялося працевлаштування в Австралії, а тих, хто вже перебував на території держави, депортували. Дві світові війни кардинально змінили ситуацію в державі. Станом на 1943 рік, 40% австралійців підтримували «необмежену імміграцію», тому що країні катастрофічно не вистачало робочих рук. У 1945 році владою було прийняте офіційне рішення про необхідність щорічного зростання населення на 2% відсотки, із яких лише 0,5% припадало на природній приріст. Таким чином, уже в 1971 році кожен третій житель континенту був мігрантом або дитиною мігрантів. Основними представниками європейських націй, окрім традиційних британців та ірландців, стали італійці, німці, греки та поляки. «Політика білої Австралії» все ще була чинною, хоча її суворість слабшала з кожним роком.

Нові хвилі переселення стали логічним наслідком великих геополітичних потрясінь в Азії. Перші «boat people», біженці на човнах, прибули до Австралії в 1975 році із Південно-Східної Азії, згодом збільшився потік із країн Близького Сходу та Африки. До початку XXI століття океаном до материка прибули більш, ніж 25 000 осіб. Проте тоді Австралійський Союз іще мав досить гуманний підхід до шукачів притулку. За даними UNHCR, біженці були розміщені на місцевих карантинних станціях, де їм була надана медична допомога високого рівня, дозволено готувати їжу власноруч, навіть долучатися до управління станцією як спосіб психологічного відновлення після виснажливої подорожі. Такий стан речей почав змінюватися в 1992 році, коли були внесені поправки до Закону про міграцію, які передбачали обов'язкове затримання тих, хто «прибув незаконно», тобто негромадян без візи. Тодішній імміграційний міністр Геррі Хенд недвозначно зазначав: «Уряд рішуче налаштований чітко довести до відома те, що просто прибувши до країни та очікуючи дозволу приєднатися до спільноти, емігрувати в Австралію неможливо».

“If you come here by boat without a visa...”

Австралійський Союз став єдиною державою планети, що застосовує політику обов'язкового затримання та переселення шукачів притулку без візи на прибережні території. У 2001 році столітній ювілей Акту про обмеження імміграції ознаменувався прийняттям “PacificSolution” – політичної програми, що передбачала недопуск біженців на територію континенту та їхнє примусове поселення на острови, де вони утримувалися в спеціальних таборах до моменту винесення рішення про надання їм статусу біженців. Найбільша кількість осіб тоді були втікачами з Іраку та Афганістану. Після вирішення питання статусу людям із островів Науру (Республіка Науру) та Манус (Папуа-Нова Гвінея), де були відкриті так звані «регіональні центри утримання», дозволялося переселятися до

Австралії або інших держав, готових їх прийняти. Така політика застосовувалася до 2008 року – вважалося, що до того моменту всі біженці вже були переселені, – згодом змінившись п'ятьма роками спокою та навіть покращенням із приходом до влади Ліберальної партії. Проте радіти прихильникам мультикультуралізму в Австралії було рано.

Так само, як і Європа, хоча й у значно меншій мірі, Австралія потерпала від напливу мігрантів після початку – або в деяких випадках поновлення – збройних конфліктів на Близькому Сході та в Африці. Це спричиняло відповідні труднощі всередині держави, тому у 2013 році новообрана коаліційна влада лібералів та націоналістів швидко згорнула будь-які реформи у сфері імміграційної політики, направлені на її пом'якшення та гуманізацію. Узявшись до роботи, новообрані австралійські посадовці чесно почали виконувати свої передвиборні обіцянки, одна з яких звучала як «зупинити човни». Операція «Суверенні кордони» під проводом австралійських збройних сил, запущена 18 серпня 2013 року, станом на червень 2018 року «розвернула» 33 човни, на борту яких перебувало 810 осіб. Окрім цього, завдяки співпраці між Австралією та сусідніми державами, було попереджено 78 контрабандних операцій (саме так там зазвичай називають процес міграції водними шляхами), тому більш ніж 2500 людей зупинили ще до їхньої посадки на борт. Проте головне сталося ще до офіційного початку операції: у серпні 2012 із Республікою Науру та Папуа-Новою Гвінеєю були підписані Меморандуми порозуміння, за якими в «центри утримання» на їхній території, закриті в 2007 році, знову починали відправляти біженців.

Австралійці диктують правила, Океанія погоджується: чому?

Коли перший європеєць у XVIII ст. доплив до острова Науру, який знаходиться на відстані близько 3000 км від австралійського материка, він був настільки зачарований природною красою тамтешніх коралових рифів, що назвав це райське місце Pleasant Island – «приємним островом». Таким воно залишалося недовго: після надактивного видобування фосфатних порід, за кількістю покладів яких ще недалеко п'ятдесят років тому Науру посідала одне з перших місць у світі, країна фактично перетворилася на осередок екологічної катастрофи. Ґрунти стали абсолютно непридатними для сільського господарства, і тепер острівний пейзаж нагадує радше місячні кратери, аніж рекламу «Баунті».

Мінеральні ресурси стали для острова золотою жилою, піднісши показники ВВП у 1960-1970 роках до захмарних висот – на друге місце у світі після Саудівської Аравії (тут згадаємо, що площа острова Науру ледве сягає 21 км², менша лише в Монако та Ватикану). Падати ж із такої висоти було дуже боляче. Живучи на надто широку ногу, правителі Науру до смішного необдуманно витратили всі заощадження держави. «Усі» тут майже не є перебільшенням, оскільки за показниками ВВП станом на 2018 рік Республіка Науру посідає передостаннє місце серед усіх світових держав. Задля власного виживання острівна нація

змушена жити на дотації більш спроможних держав, найбільше допомоги отримуючи від колишньої «метрополії» – Австралії. У 1923 році Велика Британія, Нова Зеландія та Австралія отримали від Ліги Націй мандат на територію Науру, при чому адміністративне управління здійснювали саме австралійці. Оскільки незалежна з 1968-го року Республіка Науру де-факто так сильно залежить від патрона (австралійська фінансова допомога складає близько чверті ВВП країни), відмовити йому в будь-якому аспекті видається неможливим.

Подібне васальне становище стало передумовою перетворення острова на базу для нового Гуантанамо – на цей раз австралійського, загубленого в безмежних просторах Тихого океану. Ситуація із Папуа-Новою Гвінеєю подібна на ту, що склалася із Науру. Держава здобула незалежність від Австралії в 1975 році, проте залишилася в складі Співдружності націй. Опитування австралійців у 2015 році показало, що 77% вважають, що «Австралія має моральні зобов'язання допомагати Папуа-Новій Гвінеї». Ці зобов'язання виливаються переважно у фінансову допомогу: країна є найбільшим реципієнтом фінансової допомоги від Австралійського Союзу. Після підписання у 2012 році угоди щодо відкриття табору на острові Манус, Папуа-Нова Гвінея отримала за це винагороду розміром \$310 млн. Як ми можемо бачити, політика неоколоніалізму досі домінує у двосторонніх відносинах зазначених держав Австралазії.

Життя, смерть та протест у таборах

Дискусії щодо правильності або хибності австралійського імміграційного протекціонізму можуть тривати довго, проте їх не може не існувати, коли йдеться про злочини проти людяності. Саме так міжнародні правозахисні організації характеризували ті дії, яким піддаються біженці в центрах для утримання на території Республіки Науру та Папуа-Нової Гвінеї. Amnesty International у 2013 році зазначала, що така політика Австралії «ламає людей». Незалежна міжнародна медична гуманітарна організація «Лікарі без кордонів» наводила таку статистику: у період із листопада 2017 до жовтня 2018 із 208 утриманих у таборі на острові Науру 63 людини намагались вчинити самогубство, 12 людям поставили діагноз «синдром відчуження» (особа повністю дистанціюється від реальності, перестав ходити та розмовляти, не відкривають очей тощо), 129 особам – діагноз «депресія». Експерти кажуть, що біженці, переселені Австралією, більш травмовані, ніж в інших таборах у світі та навіть ніж ті, хто знаходиться безпосередньо в зоні воєнних дій.

Ситуація на Науру та Манусі настільки жахлива, що спроби суїциду вчиняють навіть діти, а загалом після 2014 року в таборах померли 12 осіб. Під час протестів у «центрі» на території Папуа-Нової Гвінеї в лютому 2014 року унаслідок насилля робітників був убитий 23-річний іранець Реза Бераті. Від ненаданої вчасно медичної допомоги після зараження внаслідок порізу ноги в 2016 році помер іще один іранський біженець Хамід Кехазаї. Доведені до

крайнього відчаю сомалійка Ходан Ясін та іранець Омід Масумалі здійснили самопідпал. Неодноразово в таборах відбувалися протести через погані умови утримання, відсутність доступу до ліків, розлучення родин, а головне – через неможливість встановити дату закінчення заслання біженців на острови.

Більш, ніж 4000 осіб були вислані на Науру та Манус після 2012 року. У 2016 році колишній президент США Барак Обама погодився прийняти на територію держави 1250 біженців із островів в обмін на прийняття Австралією біженців із Центральної Америки. Після того, як Дональд Трамп змінив його на посаді очільника держави, він різко прокритикував цей крок американської влади. Формально обидва «центри утримання» були закриті (у ПНГ – у 2017 році, у РН – у 2019 році), проте повідомляється, що сотні людей усе ще залишаються в таборах. Станом на 26 березня 2019 року, 359 осіб перебували на острові Науру і 547 – на острові Манус.

***

Криза біженців охопила всю планету. Кількість біженців у світі перевищує загальну кількість населення Австралії. Зважаючи на величезні розміри держави, Австралійський Союз міг би прийняти набагато більшу кількість шукачів притулку на своїй території. Закриття таборів для утримання нелегальних іммігрантів останніми роками дає надію на зміну політики держави на краще. Проте питання, чи понесе Австралія справедливе покарання за злочинні дії, вчинені проти тисяч невинних людей, за їхні зламані долі та втрачені життя, залишається відкритим.

РАЙ ДЛЯ НАРКОТОРГОВЦІВ: ЯК ОКЕАНІЯ СТРАЖДАЄ ВІД «БІЛОГО ЗОЛОТА»

2020

За даними, зазначеними в цьогорічному [звіті](#) Управління ООН із наркотиків та злочинності, останніми роками показники вживання, виготовлення та розповсюдження наркотичних речовин в усьому світі сягнули рекордних величин. Зокрема, у 2017 році було встановлено історичний максимум із незаконного виробництва кокаїну в глобальному масштабі. Попри запеклу боротьбу з наркотрафіком, регіон Південної Америки залишається серед світових лідерів у цьому бізнесі. Окрім традиційного «кокаїнового маршруту», що веде з Колумбії, Перу та Болівії на північ до США, з 2014 року все популярнішою стає вісь Латинська Америка-Австралія.

Держави Океанії знаходяться прямо посередині цього шляху, тому відіграють роль своєрідного «хабу» для наркоторговців. Таке амплуа не є новим для регіону, проте спричиняє все більше проблем із кожним роком. Тонни кокаїну в підводних сховищах, сотні мільйонів доларів грошового обігу та жахливі наслідки для місцевих громадян — про це розповідаємо далі.

Близько 18 мільйонів осіб по всій планеті за попередній рік (за оцінкою звіту 2017 року) вживали кокаїн, з яких 420 000 – жителі Австралії та Нової Зеландії, що складає – 2.2% від усього населення цих держав. Для порівняння аналогічна пропорція для регіону Північної Америки становить 2.1%, а Західної та Центральної Європи – 1.3%. Запит на токсичні речовини в цих державах активно зростає, а через складність їхнього транспортування із «Золотого трикутника» в Південно-Східній Азії та з Південної Америки ціни на наркотики тут найвищі у світі. Згідно з дослідженням «Індексу гріха» від [Bloomberg](#), що демонструє рівень доступності наркотиків у різних країнах, в Австралії за «кошик» наркотиків (за 1 грам окремо опіоїдів, кокаїну, амфетаміну та марихуани) віддають \$1263, а в Новій Зеландії – \$1075. Для порівняння, у США цей показник склав \$846, Україні – \$376, Франції – \$147, Нідерландах – \$93.

Оскільки попит на наркотики в найбільших державах Австралазії стрімко підвищується, останнє п'ятиріччя ми могли спостерігати за справжнім «розквітом» одного з некласичних маршрутів для нелегальної світової наркоторгівлі. Між Сантьяго-де-Чілі та Канберрою, розташованих на відстані близько 12 000 кілометрів, немає прямого авіасполучення, проте є величезна за площею акваторія Тихого океану. Такі океанічні держави, як Королівство Тонга, Республіки Вануату та Фіджі умовно ділять цей шлях навпіл, через що потрапляють під пильну увагу контрабандистів та руйнівний вплив їхньої

діяльності. Меншою мірою, проте теж страждають від цього Папуа-Нова Гвінея та французькі заморські володіння Нова Каледонія та Французька Полінезія.

Масштаби проблеми

Не стане несподіванкою той факт, що більшість операцій (близько 70%) з перехоплення партій кокаїну відбуваються безпосередньо в морі або поблизу нього. Вони охоплюють як рейди в міжнародних/територіальних водах, у морських портах і на пляжах, так і арешти конкретних суден і вантажних контейнерів. Кількість кілограмів конфіскованих уже в XXI столітті наркотиків збільшується з року в рік. У 2016-ому Океанія сягнула історично рекордних позначок: кількість кокаїну, вилученого тут, збільшилася на разючі 75% з 2015 по 2016 рік. Найбільш важливими державами-експортерами кокаїну стали США, Чилі, Бразилія, Аргентина та Канада.

У 2004 році австралійська федеральна поліція перехопила на території Вануату 120-кілограмовий вантаж кокаїну, який тоді назвали найбільшим в історії будь-якої держави регіону. Пройде всього лише 10 років, а ситуація зміниться кардинально – у гірший бік. Після 2014 року у водах Тихого океану АФП вилучила 7,5 тонн кокаїну, що переправлялися до Австралії на невеликих суднах, наприклад, яхтах. Шість масштабних захоплень було здійснено в період 2016-2019 років у Французькій Полінезії, а у 2017 році були затримані два судна в прибережних водах Нової Каледонії та поблизу східного узбережжя Австралії. Ціна кожного з двох вантажів перевищувала \$200.

Острови стали не лише ідеальною тихою гаванню для торговців кокаїном, але й місцем розташування потужних хімічних лабораторій, де речовини синтезують локально. Наприклад, у 2004 році спільні поліцейські сили Австралії, Нової Зеландії та Фіджі викрили одну з таких «фабрик» на околицях міста Суви, столиці останньої. Вона була найбільшою в історії Південної півкулі, що виробляла по 500 кілограмів метамфетаміну щотижня.

Засновник аналітичної безпекової організації *Strategika*, чия діяльність фокусується на дослідженні Азійсько-Тихоокеанського регіону, а за сумісництвом колишній радник президента Східного Тимору Хосе Суса-Сантос занепокоєно зазначав: «За останнє десятиріччя ми переконалися, що Тихий океан став маршрутом торгівлі наркотиками, що експлуатується транснаціональними злочинними синдикатами для доступу на ринки Австралії та Нової Зеландії. [...] Ці синдикати добре розуміють, як проникати в усі наші внутрішньодержавні системи. Таке вже відбувалося в Південно-Східній Азії, нічого нового». Експерт вважає, що Океанія поступово перетворюється на *semi-parco region*. Ця тенденція навряд матиме будь-який інший наслідок, окрім посилення впливу злочинних наркокартелів на правоохоронні органи в тихоокеанських державах.

Фіджійська наркокатастрофа

Найбільш яскравим прикладом руйнівного впливу «розквіту» кокаїнового маршруту з двох американських континентів до Австралії є ситуація в Республіці Фіджі, що вже давно перетнула умовну межу «катастрофа». Ен Колінгвуд, житель Фіджі, який страждає від наркотичної залежності з підліткових років, розповідав у своєму інтерв'ю для *The Guardian*: «У 1980-90 роках я знав людей, які курили трохи марихуани, проте це було незвичною справою та не схвалювалося суспільством. Із 2005 року все більше й більше метамфетамінів потрапляє в країну».

Історично в регіоні найбільш розповсюдженим видом наркотиків були опіоїди (зокрема героїн), проте з 2010 року його місце поступово посідає саме метамфетамін. У період із травня 2017 до квітня 2018 у психіатричній клініці *Saint Giles* в столиці республіки місті Сува 20% відсотків пацієнтів потрапили на лікування саме через зловживання цим видом наркотику.

Фіджійське суспільство рівною мірою страждає як від явища індивідуальної наркозалежності, так і від комерційної наркоторгівлі, що є прямо взаємопов'язаними. Торгівля наркотиками є найлегшим та насправді ледь не єдиним способом заробити на життя в республіці, економіка якої хоча й знаходиться в кращому стані в порівнянні з іншими країнами Океанії, проте все ж базується переважно на сільському господарстві. Човни більше не виходять у море, щоб займатися виловом риби; фіджійці набагато більш зацікавлені в пошуку «партій» кокаїну, бо їхній продаж – це гарантований та швидкий заробіток. Наркотиків біля берегів Фіджі стало настільки багато, що фіксуються випадки вживання кокаїну в побуті для достатньо нестандартних процесів. Через неосвіченість люди часто вважають, що білий порошок є зубним або пральним, або навіть цукровою пудрою.

Вплив наркобізнесу на повсякденне життя мешканців тільки зростає, так само, як збільшується кількість актів насилля, пов'язаних зі зловживанням та продажем. Якщо у 2017 році за «наркозлочини» було здійснено 685 арештів, то у 2018 році ця кількість сягнула 1065. Окрім цього, було зафіксовано 11 випадків продажу наркотиків школярами в Суві. Найбільш популярним видом речовин серед учнів фіджійських шкіл є синтетична *флакка*, дія якої на психіку подібна до впливу метамфетаміну. Оскільки влиття в злочинну систему в багатьох випадках відбувається ще в підлітковому віці, якщо не в дитинстві, не є несподіванкою вплив цієї системи на ментальність фіджійців.

Вищезгаданий Ен Колінгвуд зазначає: «Уклад думок залишається дуже кримінальним, із ним мають справу лише кримінальними підходами, ніхто поки що не розуміє, що це питання, яке стосується психічного здоров'я». Офіційні владні структури визнають, що вони «на два кроки позаду» наркокартелів у сфері

громадського управління, що також становить велику проблему. Станом на 2019 рік, на території Фіджі немає жодного реабілітаційного центру, спеціалізованих клінік та лікарів, навіть анонімних зустрічей для наркозалежних.

Співробітництво заради стабільності

Ситуація, спричинена наркобізнесом у низці країн Океанії, уже вийшла з-під контролю й не може бути вирішена за рахунок внутрішньодержавних ресурсів. Як показав досвід, ослаблені уряди не можуть чинити гідний опір організованій злочинності самотужки, тому звертаються за допомогою до більш могутніх партнерів – Австралії та Нової Зеландії. Вони вже достатньо довго перебувають у ролі «охоронців» у регіоні Тихого океану, розробляючи для менших держав оборонні програми, забезпечуючи їх патрульними суднами, влаштовуючи спільні навчання для поліцейських тощо. Ще на початку 2000-их була створена Тихоокеанська мережа боротьби з транснаціональною злочинністю (*Pacific Transnational Crime Network*), що налічує 28 підрозділів у 20 острівних країнах, з координаційним центром у місті Апіа, столиці Самоа.

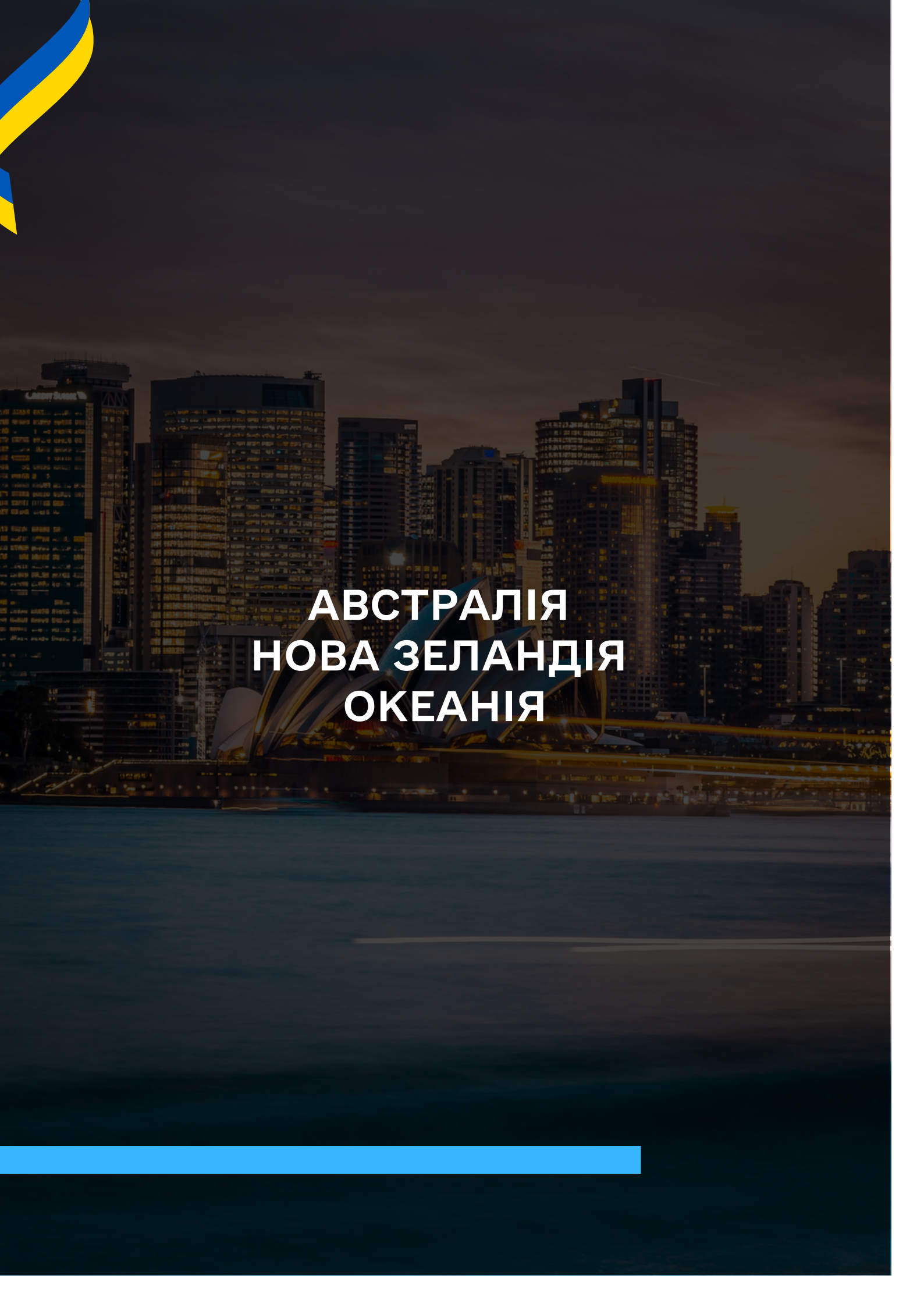
Останніми роками активність Канберри та Веллінгтона в боротьбі зі злочинністю лише зростає. Під егідою Австралійського Союзу у 2019 році були створені Австралійський коледж із тихоокеанської безпеки (*Australia Pacific Security College*) та Тихоокеанський центр обробки розвідувальних даних (*Pacific Fusion Centre*). Метою цих структур є посилення спроможності малих держав у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків шляхом активізації обміну інформацією та координації регіональних гравців. Була також сформована цільова робоча група (TSOC Pacific Taskforce), членами якої є очільники поліцій Австралії, Нової Зеландії, Тонги та Фіджі.

У вересні цього року фіджійський прем'єр-міністр Франк Баїнімарама та його австралійський колега Скотт Моррісон уклали Угоду про співробітництво «Вувале» (*Vuvale Partnership Agreement*), що стосується саме сфери безпеки. У перекладі з однієї з місцевих мов слово *vuvale* означає «родина». Що стосується Нової Зеландії, то уряд держави заявив про свої наміри за наступні три роки інвестувати 9 млн новозеландських доларів (приблизно 5,8 млн доларів США) у підтримку поліцейської та митної служб Тонги, Фіджі та Самоа.

Попри всі факти допомоги та співпраці, наведені вище, у свідомості місцевих існує думка про те, що Австралія та Нова Зеландія докладають менше зусиль для розв'язання проблеми з організованою злочинною наркоторгівлею, ніж могли б. Вважається, що дві держави діють лише виходячи з власного інтересу, а саме захисту кордонів, який витісняє питання занепаду та страждань менш розвинених острівних держав на другий план.

Як офіційна Канберра, так і Веллінгтон ведуть свою політику з позиції «старших братів», не розглядаючи сусідні океанічні країни як рівних партнерів, що викликає певну напруженість у їхніх двосторонніх відносинах із цими державами Тихого океану. Незважаючи на це, напевно в них зараз є можливість гордо відмовитися від такої співпраці – навіть у форматі, який не влаштовує їхні уряди на сто відсотків, регіональна кооперація дає надії на зменшення згубного впливу наркобізнесу на всі сфери життя місцевого населення.

**АВСТРАЛІЯ
НОВА ЗЕЛАНДІЯ
ОКЕАНІЯ**

